

XX. évfolyam, I. szám
2023. január

LASSI LAURE

A Magyar Tolkien Társaság
Hivatalos kiadványa

نور فخر

Laur

TOLKIEN TÁBOR

EORL ÚTJA

BEKÖSZÖNŐ

A 2022-es év második fele egy igen fontos eseményt hozott magával: ekkor ünnepelte ugyanis a *Lassi Laurië* a 20. születésnapját. Az ünnepség baráti hangulatban zajlott, több szlet születésnapi torta és több pohár mangólassi társaságában. Az évforduló még egy dologra felhívta a figyelmet: hárman vagyunk a csapatból, akik számára ez már a hatodik szám (szép kerek – ki merné tagadni?), amelyben szerkesztőségi tagként közreműködtünk. Ezalatt nemcsak a különböző rovatokban jelentek meg írásaink, de az újság megjelenéséhez elengedhetetlen háttér munkába is belekóstolhattunk. Meg jó pár bögre Efkú-féle forró csokiba.

Persze számos más érdekes és fontos esemény is történt az elmúlt időszakban, amelyekről ebben a számban olvashattok. A közelmúltban volt látható az Amazon új sorozatának, *A Gyűrűk Ura: A Hatalom Gyűrűinek* első évada, mely megosztotta a nézőket, de leginkább a Tolkien-rajongókat, ezért nem meglepő, hogy itt is találtok róla pozitív ajánlót és negatív kritikát is. A Magyar Tolkien Társaság és a Könyves Magazin közös podcastban foglalkozott a sorozattal, ezzel kapcsolatban néhány kulisszatitkot is megosztunk veletek. Közlünk beszámolókat az MTT különböző rendezvényeiről, illetve egy izgalmas tanulmányt arról, milyen összefüggések fedezhetők fel a tolkien mítoszteremtés és az amerikai szuperhősképregények között. Interjúalanyunk ezúttal Koltai M. Gábor Tolkien-fordító, aki a *Lassi Laurië* előfutárának is tekinthető *Elanor* magazin szerkesztője volt; a Talányok rovatban pedig *A Gyűrűk Ura* alapján készültünk nektek nyereményjátékkal. A helyes megfejtést beküldők között a Középfölde Históriaja sorozat legújabb kötetét sorsoljuk ki.

Szeretnéd, hogy a te írásod, fényképed, egyéb műalkotásod is szerepeljen a *Lassi* hasábjain? Küldd el nekünk bátran! Ha pedig aktívabban is kivennéd a részed az újság elkészítéséből, csatlakozz a szerkesztőségi csapathoz!

Dani, Hirannor és Toma

TARTALOM

KRÓNIKA

2022. július–december 3

BESZÁMOLÓK

Beszámoló Eorl útjáról 4
 Oxonmoot online és Oxfordban 5
 Látogatás az osztrák tolkienitáknál 6
 A mikrofon mögött 7
 Doriath erdein át 8
 Egy igazán mozgalmas KÖMT 9
 Egy KÖMT-nyire egy új világban 10
 Tolkien Klub Győr 11
 Kézműves csecsebecsék nyomában 12
 Parti a Mikulással 12

TANULMÁNYOK

A tolkien mitopoézis és a szuperhősképregények 13

NYELVÉSZ

Kelta és sindarin mutációk 16

TALÁNYOK

Fegyverbe! • Nyereményjáték • Trükkös talányok 20

INTERJÚ

Az első MTT keresése 21

AJÁNLO

Tolkieni ihletésű recepteskönyv? 24
 Mathom a könyvespolcon 25
 Nerwenke kalandjai 26
 Ne menjen el tőle a kedved! 27
 Fízetős séta Mordorba 28

IRODALOM

Az ígérlet 29
 A tárkonyos pörkölt 31
 Mahal 31
 Törpszív 32
 Tolkien-köszöntő 36

Lassi Laurië – A Magyar Tolkien Társaság hivatalos kiadványa □ Magyar Tolkien Társaság © 2023

Székhely: 1203 Budapest, Török Flóris u. 19. □ **Felelős kiadó:** Deák Adrienn, Mikesey Anna, Sági Kiss Dániel

Szerkesztőség: lassi.szerkesztoseg@tolkien.hu □ **Rendelés:** lassi.rendeles@tolkien.hu

Főszerkesztők: Orthmayr Flóra (Metaflora), Selmeczi Szonja (Níniel-Nienor)

Szerkesztőség: Bartók Nagy Tamás (Toma), Derényi Róbert (Lóbelt), Forgács Máté (Hirannor Luinthôn), Karakas Dániel, Pálfi Botond (Tindómë) □ **Lektor:** Barna Bálint (Gandalf)

Tördelés: Selmeczi Szonja □ **Design:** Szerján Krisztina □ **Tengwar font:** Parmaite by Måns Björkman

Címlapkép: Faur Csenge (@faur.art) [Művészeti Pályázat 2020] □ **Borítók:** Tábor: Deák Adri (Pillangó), Hödl Patrícia (Patiszon), Jóba Kati, Zsidek Barbara (Bari) • KÖMT+Piac: Forgács Máté, Jóba Kati, Kostyál Zsigmond (Sú), Szabó-Zichy Eszter (Elniss) • Kószák a Kéken: Kaszab Zsuzsanna (Melian), Orthmayr Flóra • Összeállította: Bartók Nagy Tamás

Nyomta: Raszter Nyomda • HU ISSN 1589-6315 (nyomtatott) • HU ISSN 2560-1598 (online)

WHAT'S ON—TIMELINE

3

A quick overview of Hungarian Tolkien Society events and other news from July to December. The Hungarian translation of the 6th volume of HoMe, *The Return of the Shadow* was published in November; the next HoMe volume and *The Fall of Númenor* are expected to come out before the end of this year.

WHAT'S ON—STORIES

4

Our summer camp, *The Way of Eorl*, was set in the time when Baldor was lost. The Tolkien Club of Győr closed the summer on the river Danube and discussed *The Rings of Power* series during the autumn. The latter was also analysed in podcasts and online lectures by our experts. The RangerCommando continued its monthly hikes along the National Blue Trail. The Creative Autumn Meeting was held in Nagykőrös with a Gundabad setting. Creative works were sold at the Handicraft Market in November and given as gifts at the Society Christmas in December. Members of our Society also tell about their experiences abroad, namely the Oxonmoot of The Tolkien Society in the UK and the 20th anniversary of the Austrian Tolkien Society.

TOLKIEN STUDIES

Tolkienesque Mythopoesis in Superhero Comics

13

Bálint Szántó discusses the superhero comic genre as an example of Tolkienesque mythopoesis in this paper he presented at our Tolkien Conference in 2022. His main question is whether superhero narratives fit Tolkien's idea of mythopoetic works.

LANGUAGES & LETTERS

Celtic and Sindarin Consonant Mutations

16

Welsh is a well-known inspiration for the Sindarin language, and consonant mutations represent one of their shared features. But to what extent are these mutations in Sindarin similar to those in Welsh and other Celtic languages?

RIDDLES

20

The first quiz requires you to pair famous weapons with their owners. The second is a true-or-false about *The Lord of the Rings*, where correct answers can win for you the new Hungarian edition of *The Return of the Shadow*. Finally, contestants in the Tolkien Mailing Competition challenge our readers with riddles that could be heard in Middle-earth.

INTERVIEW

Search for the first Hungarian Tolkien Society

21

Gábor M. Koltai is known primarily as a theatre director, but he is also one of the Hungarian translators of *Unfinished Tales* and *The Monsters and the Critics*—a job of love he took on as a teenager when he tried to gather Hungarian Tolkien fans in an association and also launched a fanzine called *Elanor*.

REVIEWS

24

Lilian Rácz recommends the cookbook *Recipes from the World of Tolkien* by Robert Tuesley Anderson. *The Fall of Númenor*, edited by Brian Sibley, is examined by Máté Forgács. There follow two reviews, one critical and the other lenient, of the first season of the Amazon series *The Lord of the Rings: The Rings of Power* by Krisztina Sárdi and Anna Sárközy, respectively. Szonja Selmezi introduces *The LotR Virtual Challenges* of The Conqueror application.

LITERATURE

29

This section begins with two short stories produced in our summer camp: a ghost haunts the Golden Hall in *The Promise* by Gergely Tóth and drunk Hobbits enjoy the cuisine at the Prancing Pony in *The Tarragon Stew* by Kati Jóba. The Dwarven hymn to *Mahal* was submitted as a solution during the Tolkien Mailing Competition by the team Underpaid Mordorian Frontier-Guards. The tale *Dwarfheart* by Lilla Dancsok finished second in our short story competition in 2020. The section is closed and crowned by Zsigmond Kostyál's *Tolkien Toast*, the winner of our recent poesy competition.

2022. JÚLIUS–DECEMBER

Írta: Selmeczi Szonja (Níniel-Nienor)

Nyár

Július 28. és augusztus 7. között éothéodok csatakiáltásaitól zengett Mátra Sástó, ahol az MTT 19. nyári tábortartottuk. Az **Eorl útja** táborozói Meduseld avatási ünnepségén vettek részt, és egész népük sorsát meghatározó kérdésekben kellett döntéseket hozniuk. A tábort utótalálkozóra szeptember 3-án került sor a Fanyűvő étteremben.

Ősz

Mozgalmas őszt tudhatunk magunk mögött. Szeptember elsején, az évforduló előestéjén emlékeztünk meg **Tolkien haláláról** a Massolit kávézóban. Az új sorozat apropóján a Könyves Magazin és a Magyar Tolkien Társaság közös kibeszélős **podcastot** indított. Ezzel párhuzamosan elindult a **Tolkien Akadémia** is, amely négy előadásban szintén a sorozat hátterét, témáit boncolgatta.

Szeptember 16-án a kecske-hegyi kőfejtő katlanában gyülekeztek a **Mabon** résztvevői, akik tábortűz mellett versekkel, mesékkel köszöntötték az őszt eljövételét.

Október 9-én a Grundon ünnepeltük a **Lassi Laurië 20. születésnapját**. Egy rövid köszöntőt követően stílusosan mangólassal koccintottunk (köszönet érte Bennek), aztán egy Lassi-történeti kvíz következett, amelynek eredményhirdetése után az összes (három) tortát felfaltuk közösen. Az este további részében zsongorkázni lehetett, és a korábbi lapszámokból és külföldi kiadványokból álló kis kiállítás darabjait lapozgatni. Az évfordulóra készültünk el a Lassi egyesített tartalomjegyzékével is.

Október 29. és november 1. között új helyszínen, a nagykőrösi Toldi Miklós Kollégiumban tartottuk a **Kreatív Őszi Művészeti Találkozót**. A rendezvény szombat délben kezdődött, így két és fél nap állt rendelkezésre, hogy a műhelyekben mindenki kiélhesse a kreatív energiáit. A végén kiállításon és bemutatóestén láthattuk a foglalkozások eredményeit, majd bulival zárult a rendezvény.

November 7-én indult a **Tolkien Levelező Verseny** új évada: a hobbit és dúnadan kategóriákba továbbra is iskolás csapatokat, a nolda és a nemzetközi quendi kategóriába pedig felnőtt egyéni versenyzőket vártak a szervezők.

A tavaly új rendezvényként sikeresen bemutatkozott **MTT piacot** idén is megtartottuk, november 26-án a Derkovits Gyula Általános Iskolában a társaság kézművesei kínálgatták portékáikat, a csereasztalokon pedig megunt holmikot lehetett vásárolni.

Az őszt során **köszöntővers-pályázat**ot hirdettünk annak reményében, hogy Batti immár húszéves alkotása mellett majd újabbakat is szavalhatunk a következő Tolkien Napon.

Tél

A **kószák** egész évben aktívak voltak: egynapos túrákon jártak a Börzsönyben és a Pilisben, aludtak a Remetebárlangban, erdőfürdőztek Nagykovácsi környékén. Továbbhaladtak a Kéken is, év végére Hollókötől egészen Katalinpusztáig jutottak. Az év utolsó kószálása a hagyományos kőhegyi kétnapos túra volt.

Az év utolsó rendezvénye az **MTT Karácsony** volt december 17-én az Africafe Clubban. Az ünnepi hangulat végig belengte az estét: elhangzottak karácsonyi dalok, volt pásztorjáték, ajándékozás, zárásként pedig tánccház és buli.

Megjelenések

Szeptember 2-án debütált **A Hatalom Gyűrűi** sorozat. Az első évad nyolc epizódja Galadriel kalandjait kísérte végig Sauron felbukásáig és a tünde-gyűrűk kovácsolásáig. A második évad forgatása októberben elkezdődött, a premier 2024-re várható.

Szeptemberben az Európa Kiadó újra kiadta **A Gyűrűk Ura** köteteit, **A Hatalom Gyűrűi** ihlette filmes puha borítóval. **The Fall of Númenor** (Númenor bukása) címmel jelent meg november 10-én Brian Sibley szerkesztésében és Alan Lee illusztrációival a másodkorról szóló írások gyűjteménye. Jó hír, hogy a Magvető Kiadó 2023 karácsonyára tervezi a magyar verziót.

November 29-én a Helikon Kiadó végre bejelentette, hogy megjelent a Középfölde Históriaja hatodik részének magyar fordítása. **A Homály visszatér** című kötet Moriág követi **A Gyűrűk Ura** megírásának történetét, annak különböző szövegverzióit mutatja be, valamint a karakterek és a történet fejlődését. Ezzel tudomásunk szerint világszinten harmadik helyre kerültünk a sorozat kiadásában a teljes angol és spanyol verziók után, hiszen a francia és orosz fordítás még csak az ötödik kötetig jutott.

Decemberben befejeződtek Paul Corfield Godfrey **A szilmarilok operája** utolsó részének felvételei a Walesi Nemzeti Operaházban. Az ötrészes darab négy része már elérhető a nagyközönség számára is, az ötödik 2023-ban fog megjelenni.

2023

Február 11-én tartjuk a vámpíros tematikájú Holtak Tánca **farsangi bált**. A nemzetközi **Tolkien-olvasás napjának** idei témája az utazás és a kaland. A 2023-as **nyári tábor** július 28. és augusztus 6. között lesz a Bükkszentkereszti Ifjúsági Táborban.

BESZÁMOLÓ EORL ÚTJARÓL

2022. július 28. – augusztus 7.

Írta: Várhalmi Sára

Az, hogy nagyon vártam az idei tábor, az egy elég enyhe kifejezés, hisz már előtte egy hónappal számoltam vissza a napokat az utazásig. Kíváncsi voltam és izgatott, mert végre újra láthatom azt a sok-sok embert, akiket sajnos olyan rég nem, pedig mennyire szeretem őket. És mert az idei keretjáték egy olyan történetről szólt, amiről én személy szerint nem tudtam sokat, így borzasztóan kíváncsi voltam, mivel készültek nekünk a szervezők.

Miután megérkeztünk, és első körben mindenki kiövezte magát, jött a tábornyitó, és utána az első csapatidő. A keretjáték szerint minden csapat egy-egy éohring volt: a medvék voltak a gyógyítók, a hollók a kovácsok, a rókák a kereskedők, a kosok a földművesek és a sólymok a vadászok – én közéjük tartoztam. Szerintem mindenkinek

a saját csapata a legjobb egy táborban, de mégis azt kell mondjam, hogy idén mi voltunk a legjobb csapat. A csapatvezetők Cinnia és Dalma voltak. Szemük se rebhent, mikor a csapatidő nagy részében sokan a legifjabb – alig két éves – csapattagot, Fricit rajongtuk körbe, vagy amikor egy újabb eszement ötletet akartunk megvalósítani. Már első nap megbeszél-

tük, hogy eszement ötletekből nem lesz hiány nálunk, és ez így is lett. Egy szó, mint száz, imádtam minden egyes csapatalkalmat, a nyúl vadászatra készülő szertartásunkat, a Súlyomhymnusunkat, mindent. Viiiii!

A tábor előtt a várakozáson kívül kétségtelenül a rendezés volt a legnehezebb. Nagyjából az összeset választottam volna, és a prioritási sorrend sem segített ezen. Végül a táncosokhoz kerültem, Bogihoz, és borzasztóan élveztem minden egyes rendi alkalmat. A végére pedig egy olyan koreográfiát alkottunk, amit szerintem nemcsak mi élveztünk nagyon, hanem a közönség is, és aminek a zenéit a mai napig hallom, ha elkalandoznak a gondolataim.

Az idei keretjáték egy látszólag békés, boldog történetről szólt: Zöldmező népe összegyűl megünnepelni azt, hogy megépült az Aranycsarnok. Az NPC-k érthető és szerethetőek voltak, és az első négy nap ebben a békés hangulatban zajlott le, néhány esti keretjátékos sáv kivételével.

Aztán az ötödik napon borult minden, mikor Baldor kijelentette, hogy ő márpedig megjárja a Holtak Ösvényét, és vissza is jön. Hiába könyörgött neki a családja (és mi is), nem lehetett megállítani. És akkor még nem tudtuk, hogy mi vár ránk ezután: hogy a következő nap meg fogjuk gyászolni őt. Szerintem én többet sírtam azon az estén, mint az előző hónapokban együttvéve, de ez is csak a keretjáték-szervezők és az NPC-k zsenialitását dicséri. A többi nap szerencsére nyugodtabban telt keretjáték szempontjából, de szerény véleményem szerint meg is érdemelte mindenki. A tábor végére pedig boldog kifutása lett a történetnek, ugyanis Brego végül fejedelem lett, sőt egy lánykérés is történt Eofor, a legfiatalabb fia részéről. Az estékben azonban nem csak a keretjáték volt a fontos:

habár nyilván azon volt a hangsúly, de volt tánc-tanítás, csapatelőadások, társasozások, csillagnézés – sőt még én is tarthattam tánc-házatot, amit nagyon-nagyon élveztem.

Amikor az utolsó nap reggel meghallottam az ébresztőt, magamban már könyörgtem, hogy „az út legyen zárva” Budapest felé, hogy maradjunk még egy kicsit,

és ne legyen vége, mert nem lehet vége. Olyan, mintha tegnapelőtt érkeztünk volna. Táborzáró előtt persze nem maradhatott el egy öszi népi *Vágtat a Ló*-éneklés sem, hiszen mégiscsak lovasvégi tábor volt, és amikor az utolsó „*Itt a helyed!*” elhangzott, én bőszen bólogtam, hogy itt a helyem, itt a helyünk. Utána persze jöhetett a búcsúzkodás, ami soha nem lesz a kedvencem. Majd még egy kis közös éneklés azokkal, akik busszal mentek haza – a raktáratú-pakolás után indultunk is. Mikor már közeledtünk Pesten a buszállomáshoz, Zsófi és Beni gitározásával kísérve még egyszer utoljára, halkán elénekeltek a *Középfölde Himnusz*t, és ez egy olyan élmény volt, ami örökre belém égett.

Egy szó, mint száz: imádtam az idei tábor mindenestől. A keretjáték, a csapatok, a rendek, az egyéb programok, az emberek, minden fantasztikus volt. Szóval így, hogy vége, már csak egy kérdésem van. Na jó, legyen kettő: Mikor lesz KÖMT, és ugye jöttök mindannyian?

Fotó: Zsidek Barbara (Bari)

OXONMOOT ONLINE ÉS OXFORDBAN

2022. szeptember 1–4.

Írta: Orthmayr Flóra (Metaflora)

Idén először végre elmentem egy Oxonmootra – a harmadikra, amelyen részt vettem.

Mikor negyvenhat hagyományos alkalom után 2020-ban ez a rendezvény (az angol és nemzetközi The Tolkien Society legnagyobb rendszeres programja) is az internetre kényszerült, világszerte lelkes érdeklődők sokasága üdvözölte a távcsatlakozás lehetőségét. A szervezők levonták a tanulságot: amellet, hogy a következő évben örömmel tértek vissza a hagyományos oxfordi találkozóhoz, a továbbiakban nem mondhattak le a párhuzamos online meghirdetéséről sem. Számomra online résztvevőként a 2020-as teljesen online és a 2021-es hibrid Oxonmoot is különleges élmény volt: a szervezők sikeresen és kreatívan emelték át a programot először teljesen online keretek közé; majd a következő évben eleget őriztek meg ebből ahhoz, hogy az online részvétel annak ellenére is teljesértékű maradjon (és ne degradálódjon kívülálló szemlélődéssé vagy tartalékmegoldássá), hogy a társaság fele közben személyesen volt együtt Oxfordban – gyakorlatilag két, szorosan összefonódó eseményt bonyolítottak le párhuzamosan. Idén már láthattam a művészeti kiállítást a nagyelőadó előterében is, míg online további alkotások vártak a Kunstmatrix virtuális kiállítóterében; az árusok személyesen bejárható termét a weboldalon egy webshop-linkgyűjtemény képviselte; és bár a néha online is közvetített kézműves teremben elérhető drótok, fonalak, festékek és más alapanyagok nem jelentek meg maguktól a távoli résztvevők otthonában, de az előre közzétett kreatív kihívásokba mindenki belevághatott a saját készleteiből dolgozva is.

Az oxfordi helyszín a St Anne's College volt, észak felé valamivel túl a Tolkien által legtöbbet látogatott kocsmákon és templomon. Az offline program csütörtök délután egy tematikus városnéző sétával és a helyszíni elsőmootolók fogadásával kezdődött: utóbbi az érintettek számára képest aránytalanul kis helyen, és ebből következően óriási hangzavarban zajlott. Ezután következett a megnyitó (ahol megtudtuk, hogy a rendezvényre összesen 520 résztvevő regisztrált 37 országból, és ebből 229 személyes részvételle) és a nagy közös kvíz (a helyszínen ezúttal csapatokban), majd az első néhány beszélgetős program (úgynevezett drop-in). Ugyan a harminchét ország némelyike valószínűleg csak online képviseltette magát, de a helyszíni résztvevők köre így is elég változatos volt: sosem lehetett tudni, hogy a következő étkezésnél az asztalszomszéd éppen Walesből, Amerikából vagy Finnországból érkezett, és ott évtizedek óta tagja a helyi Tolkien-társaságnak, vagy éppen

messzire kerüli azt. Számomra ezek a véletlen beszélgetések adták az esemény egyik fő érdekességét, erős versenyben a réges-régen, vagy akár mindezidáig csak online látott ismerősökkel és a résztvevők közt felbukkanó „hírességekkel” való találkozással.

Pénteken reggeli után kezdődött a témában és stílusban is igen vegyes előadások hosszú sora. Ezek (és a tematikus beszélgetések) többsége a mára már szinte megszokott hibrid formában valósult meg: a helyszínt a Zoomra közvetítve, az online előadókat a helyszínen kivetítve. (A világ minden tájáról, többek között igen jelentős arányban az Egyesült Államokból becsatlakozó résztvevőknek köszönhetően ráadásul az online előadások és beszélgetések tovább folytatódtak az európai hajnali órákban, a helyszíni program zárása után is.) Az ehhez a megoldáshoz általában kapcsolódó visszanezési lehetőség (még ha végül nem is él vele az ember) persze csökkenti az előadások prioritását, amikor párhuzamos programok közül kell választani (például a Hobbit Hike című, kocsmalátogatást sem nélkülöző sétával szemben), de így is belefért többek között a dán (azóta már) királynő eredeti rajzai és a nyomtatásba került feldolgozásuk közötti összevetés; valamint Kristine Larsen előadása, amelyben roppant szórakoztatóan tette helyre, hogy Tolkien mit számolt ki jól és mit rosszul, és miért nem kellene egyből matekzseninek kikiáltani azért, mert hosszan foglalkozott a középföldei idő múlásának számítgatásával. Akadtak bőven konferenciakomolyaságú fejtegetések (olyan érdekességekkel, mint az Arwen név feltételezhető forrása), de Marcel Aubron-Bülles („The Tolkienist”) például a saját tolkienita-szervezői karrierjéről mesélt épp aktuális 50. születésnapja apropóján, Brian Sibley pedig a még megjelenés előtt álló *The Fall of Númenor* műhelytitkai mellett mindenféle tolkien tematikájú ajándéktárgyakat kommentált.

Péntek este persze nehéz volt figyelmen kívül hagyni az Amazon-sorozat éppen bekövetkező premierjét, de bár mindkét előadóteremben zajlott a Watch Party, egy harmadik helyszínen volt egy dedikált „Not the Watch Party” is azoknak, akik mégis ezzel akartak próbálkozni. A vetítés után még egy panelbeszélgetést is szenteltek a témának, szombat délután pedig online díszvendégként Ramsey Avery látványtervező válaszolt néhány kérdésre a sorozattal kapcsolatban. Őt a vacsora után Brian Sibley követte, majd a jelmezverseny (ahol fellépett például Númenor szigete, táncoló medvék kíséretében), az évfordulós tagi kitűzők kiosztása (azoknak, akik 10, 25, 33, illetve 50 éve tagjai a Tolkien Societynek) és az „Ent(ertainment)s”, vagyis

a bemutatóest (kezdve Sauron panaszaival), a végén nagy közös énekléssel.

Vasárnap délelőtt még pár órán át folytatódtak az előadások és beszélgetések, miközben lassan halmozódtak a távozásra készülődő csomagok a számukra kijelölt helyiségben. Végül előállt két nagy busz, hogy elszállítson minket Wolvercote-ba, a temetőbe. A megemlékezés – az Enyalië – a tizenöt-húsz résztvevős kezdetektől fogva része az Oxonmootoknak, de most először szólt J. R. R. Tolkien

mellett a tavaly még üdvözlőlapon köszöntött Priscilla Tolkiennak is. A Társaság elnöke felolvasott egy részletet *A Gyűrűk Urából*, az előző este ötvenéves kitűzőjét személyesen egyedülként átvevő tag a sírra helyezte a koszorút, majd felhangzott a *Namárië*-ének. Ez a búcsú egyúttal a rendezvénynek is szólt, amely hivatalosan itt, a temetőben ért véget: ezutánra már csak a hazaút, és az online (meg talán némely helyi kocsmában is) kifulladásig zajló „Dead Orcs” csevegés maradt.

LÁTOGATÁS AZ OSZTRÁK TOLKIENITÁKNÁL

2022. szeptember 16–18.

Írta: Deák Adri (Pillangó)

Idén ősszel az Osztrák Tolkien Társaság (Österreichische Tolkienengesellschaft) is 20 éves lett. A szokásos őszi rendezvényükön kapott helyet az évforduló megünneplése, amelyről e-mailben értesültünk a nyár folyamán. Kaptam a lehetőségen, és Alphával jelentkeztem, fizettünk, PCR-teszteltünk, majd egy csendes, pénteki napon megkezdtük az ötórás utat Nyugat-Ausztriába.

A helyszín egy békés falu melletti uradalom volt, egyházi tulajdonban, 2-6 fős szobákkal, belső udvarral, csinos kerttel. Gyönyörű vidéki táj, kieső osztrák falucska, pocskék időjárás. A rendezvény kerettörténete (és mint kiderült, az ÖTG összes rendezvényének a kerettörténete) hobbit tematikájú volt, sokan voltak jelmezben is egész hétvégén, sőt, egy kétgyerekes család mezítláb tolta végig a 14-16 fokos esős időt. A tagok többsége sok-sok éve az egyesület tagja, és vannak köztük magyarok is, kettővel (Attilával és Monikával) találkoztunk is. Összesen olyan negyvenen lehetünk.

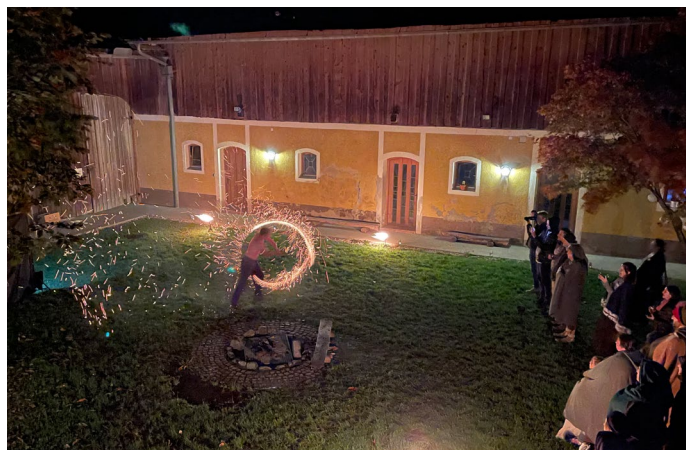
Jópáran közvetlenek voltak, és keresték a társaságunkat, vagy hagyták, hogy mi keressük az övékét, mégis volt annyi időnk szemlélődni, hogy besoroljunk több ottlévő osztrák tagot olyan archetípusokba, amiket az emtétében is megtalálhat bárki. Ez jó szórakozás volt, és mint utólag

kiderült, ezt többen csináljuk, mikor külföldi Tolkien Társaságokkal töltünk el napokat.

A programok sokrétűek voltak, bár kevés (párhuzamosan 3-4) volt belőlük: mi részt vettünk az első napi whisky-kóstolón, másnap pedig egy nyomozós játékban, ami 2-3 óra helyett több mint nyolc órát vett igénybe, és az induló öt csapatból egy fejezte be sikeresen – ugyan nem a mi csapatunk, de nagyon élveztük. Volt ezek mellett íjászat, harcművészet és több kézműves foglalkozás.

Szombat este volt a hétvége tetőpontja: lakomát csaptunk a pajtában, amit a szervezők esküvőket megszégyenítő esztétikával rendeztek be. A jelenlegi két elnök, Monika és egy Mucki nevű srác pedig profi konferansziéként vitte a műsort. Többek közt volt visszatekintés az elmúlt 20 évre, fényképek, neves események, díjkiosztó, és a külföldi kapcsolatokról is megemlékeztek: a külföldi Tolkien-társaságokat is kihívták beszédet tartani. Jelen voltak a német és a szlovén társaságok tagjai is, akiket itt ismertünk meg. Amikor nekem kellett kimennem, nagyon zavarban voltam, és hadováltam valamit a tagságunk létszámáról, átlagéletkoráról, meg a táborainkról, az egyetemi kurzusokról és a TLV-ről, amiken mind rettenetesen ámultak, tudniillik nem sok Tolkien-társaság van Európában, ahol ennyi és ilyen fiatal tag van (Monika mesélte például, hogy a szervezők teljes hobbitpánikban voltak pár héttel a rendezvény előtt, mikor kiderült, mennyi résztvevő lesz: ottalvós hétvégén ugyanis még sose voltak ilyen sokan). Az egész este megható volt, a végén a belső udvaron volt egy rendkívül epikus tűzakrobatikás előadás, majd hatalmas tábortűz és parti.

Másnap még kora délutánig tartottak a programok, de sokan már pakoltak, szedelőzködtek. Mi reggeli után elkészöntünk mindenkitől, és elindultunk, hogy ne olyan későn érzünk haza, és úton hazafelé beszélgettünk a hétvégéről és az új ismeretségekről.

Fotó: Deák Adri (Pillangó)

A MIKROFON MÖGÖTT

Podcast és Tolkien Akadémia – 2022. augusztus–október

Írta: Barna Bálint (Gandalf)

Tízmillió Tolkien-szakértő országa lettünk – állapítottam meg 2022 elején, mikor *A Hatalom Gyűrűi* sorozat híre elérte a hazai közösségi média ingerküszöbét, és mindent elleptek a „hozzáértő” Tolkien-rajongók érzelmileg túlfűtött kommentárjai, amelyek általában pontatlan, felületes ismeretekre támaszkodtak. Elmagyarázták, hogy Sauron a másodkorban tünde testet öltött (Tolkien valójában nem írt ilyesmit), hogy Galadriel sosem volt harcos alkat (több olyan szövegváltozat is van, ahol közvetlen fizikai küzdelemben vesz részt), és hogy minden törpasszornynak szakállasnak kell lennie (van olyan korai szöveg, amely szerint a törp nők is szakállasak, de a Tolkien életében publikált változat csak annyit írt, hogy nem törpszemmel nézve külsejüket nehéz megkülönböztetni a férfiakétól, egy későbbi szöveg pedig csak azt szögezi le, hogy minden törp férfinak van szakállja). Olykor még a Tolkien-művekben jártasabbak is belefutottak egy-egy komolyabb tévedésbe, ami csak fokozta a sorozatot kezdettől fogva övező hisztérikus hangulatot. Mindezek miatt úgy éreztem, jó lenne, ha volna egy higgadt hangvételű, szakértői elemzése is a sorozatnak.

A sorozatbeszélős podcasteknek manapság divatja van, így számomra adta magát, hogy az első évaddal párhuzamosan a Magyar Tolkien Társaságnak saját elemző podcastet kellene indítania. Felvettem az ötletet Füzessy Tamásnak (Ankalimonnak), aki pont hasonlóan gondolkodott: az általa vezetett Tolkien Akadémia őszi félévét valamilyen formában a sorozatnak szeretne volna szentelni (egyetemi kurzus ebben a szemeszterben nem indult), de ő kizárólag online videós közvetítést tervezett. Beszélgetésünk után nyitottá vált a podcast formátumra is, és már csak az volt kérdés, ki beszélgesse kivel. Hamar megállapítottuk, hogy nekünk lenne érdemes elvállalni a szakértői szerepet, és azon se gondolkodtunk sokáig, kit kellene műsorvezetőnek felkérni: Sándor Anna (Morgana) mind a podcastek, mind Tolkien világában kellően otthonosan mozog, fel is kértem őt. Morgana ötlete volt, hogy a podcast a munkahelye, a Könyves Magazin és a Magyar Tolkien Társaság közös projektje legyen. Szerencsére a főnöke is támogatta ezt, és végül öt adásban állapodtunk meg: egy sorozat előtti bevezető részben és minden második epizód után egy-egy további adásban.

Az „üres” heteket a Tolkien Akadémia élő videós közvetítései töltötték ki, ahol Ankalimon jobban elmerülhetett a könyves háttér ismertetésében.

A felvételek a Könyves Magazin stúdiójában zajlottak. Két adás között feldobtunk egymásnak témákat, amelyeket az aktuális epizódok vagy a hallgatók kérdései ihlettek, Morgana pedig ezeket figyelembe véve állította össze a következő műsor struktúráját. A hosszabbra tervezett ötödik adást leszámítva nagyjából egy óra áll rendelkezésünkre egy-egy felvétel során, és a Morgana által véglegesre vágott hanganyag sem lett sokkal rövidebb. Fontos volt számunkra, hogy bár nem rejtettük véka alá a véleményünket, de nem filmkritikát akartunk megfogalmazni, hanem tényleg Tolkien-szakértői szemmel elemeztük a látottakat. Igyekeztünk olyan tudás-ínyencségekkel is szolgálni, amelyek a rajongók számára

Fotó: Barna Bálint (Gandalf)

is újat mondanak, ezért alaposan felkészültünk az aktuális témákból. Abból indultunk ki, hogy a hallgatók legalább *A Gyűrűk Ura* mozifilmeket ismerik, mindent nem akartunk szájba rágni, de időt szakítottunk alapfogalmak megmagyarázására. Arra azonban figyelmeztettük a hallgatókat, hogy duplán spoileresek leszünk: nemcsak a már leadott sorozatrészek cselekményét veséztük ki, de sok olyasmiről is szó esett, ami a könyvek alapján valószínűsíthető volt a későbbiekben, például a nagy történelmi fordulópontokat vagy egyes karakterek hosszútávú sorsát illetően.

A podcast igen sikeresnek bizonyult, mind hallgatottságát, mind fogadtatását tekintve. Tolkien nem ismerőtől és keményvonalas rajongótól egyaránt kaptunk dicséreteket, joggal érezhettük tehát a műsort hiánypótlónak. A Tolkien Akadémia kapcsolódó alkalmai is nagy érdeklődésnek és népszerűségnek örvendtek, így még az a célunk is teljesült, hogy a kétféle formátum kiegészítse egymást. Mi nagyon élveztük az adásokat, és sikerült egymást is felkellesíteni egy-egy résztema kapcsán. Mert lehet akármi a véleményünk magáról a sorozatról, az biztos, hogy igen érdekes beszédtemákkal szolgált számunkra, és újra ráébredtett minket arra, hogy Arda másodkorában még a legolvasottabbak számára is akadnak felfedeznivalók. Hogy e közös felfedezés folytatódik-e majd a második évad idején? Rajtam biztosan nem fog múlni.

DORIATH ERDEIN ÁT

Kószák a Kéken – 2022. március–október

Írta: Kaszab Zsuzsanna (Melian)

Egy évvel ezelőtt a 2021-es év kéktúrás történetét úgy fejeztem be, hogy „már alig várjuk, hogy tavasszal ugyaninnen felkapaszkodhassunk a hegység északi oldalán a Bükk-fennsíkra” – ám a következő alkalom szervezési okokból mégsem innen, hanem a Bükk túloldaláról, Szarvaskőről indult, ráadásul a megszokott 3-4 napos túrákkal ellentétben csupán egynapos volt. A szokásos alaptábor – ami ezen a napon a falu közepén található kézműves-kávés kiskocsi volt – és egy később érkező túratársunk bevétele után gyönyörű koratavaszi időben, rügyező fák és éledő mezők között túráztunk, majd az út végén, Sirokon, a vár alatti bisztróban korai vacsorát is kaptunk.

Áprilisban aztán visszatértünk a Bükk északi oldalára, Mályinkára, és az első túranapunkon a dédesi vár érintésével felértünk a Bükk-fennsíkra, Bánkútra. Az előzetes időjárás-előrejelzés alapján tudtuk, hogy a következő napon hűvös idő és eső várható, de a másnap minden felkészültségünk ellenére megviselt bennünket. Tapasztalt túrázók vagyunk, mentünk már sokat esőben, sárban, hóviharban, de a Bükk-fennsíkon szinte egész nap kisebb-nagyobb intenzitással zuhogó eső kivette az erőnket. Amikor késő délután megérkeztünk BÉlapátfalvára, vert seregnek éreztük magunkat. Arra a napra azóta sem gondolunk vissza szívesen – pedig a Bükk-fennsík sokunk kedvence, gyönyörű rétek és mesészerű erdők vannak rajta, esőmentes időben kifejezetten könnyű túraterep.

Szerencsére a harmadik túranapunk már sokkal jobb volt, az esőfelhők eltűntek, és a BÉlapátfalva melletti ciszterci apátsági templom meglátogatása után megkönnyebbülten vágtunk neki az erdőnek. Végcélunk a márciusi túra kiindulópontja, Szarvaskő volt, ahová a falu fölé magasodó, látványos panorámát adó sziklatarajon álló várromon át vezetett az út.

Másfél hónap múlva, május végén pedig összeszedtük minden erőnket és bátorságunkat, mert tudtuk, hogy az eddigi legnehezebb túranap vár ránk: Sirokról indultunk, a cél pedig a Kékestető volt a Mátra keleti gerincén. Ez egyben a Mátra főgerincét bejáró, magyarországi viszonylatban igen nehéznek számító Mátrabérc-túrának is része. Amennyire lehetett, igyekeztünk felkészülni erre az alkalomra: az eddigieknél könnyebb hátizsákkal, ugyanakkor több folyadékkal és útközben fogyasztható energiaadó élelemmel (mivel itt ráadásul ebédelési lehetőségünk sem volt). A szállásunk – és a meleg vacsora – Mátraházán volt, és tudtuk, hogy Kékestetőről az utolsó busz este nyolckor indul – mi viszont fél nyolc körül még a Sötét-lápa nyereg után, a Kékesre tartó utolsó szakasz elején voltunk.

A csapat így több részre szakadt, akik még bírták egy kicsit gyorsabban, azok előre siettek, „foglalni” a buszt, de a többiek is igyekeztek, amennyire tudtak. Végül pontosan nyolckor mindenki elérte a buszt, és hamarosan a mátraházai buszállomás – egyébként szabadtéri váróteremként funkcionáló – pihenőjében vacsoráztunk. Mátraházán már nagyon vártak bennünket, vendéglátóinktól egy üveg bort is kaptunk, amit meg is ittunk a sok izgalomra. No meg a fáradságra, mert ez a kb. 24 kilométeres táv valóban a Kószák majd’ húszéves történetének legnehezebb túrája volt, jelentős magasságkülönbségekkel, nehéz terepen.

Második és harmadik mátrai napunk ehhez képest egészen könnyed volt: másnap Galyatetőre vezetett az utunk, ami néhány évvel korábban egy négynapos Kószahétféle bázisa volt, és nagyon jó emlékeink voltak róla, az utolsó napunkon pedig az Ágasvári turistaház érintésével lejutottunk Mátraverebélyre.

A következő szakaszok a jóval lankásabb Cserhátot vezettek át. A kánikula is meg tudja nehezíteni a túrázók életét, de azért júniusban nekivágtunk a három részből álló Cserhát-szakasznak: Mátraverebélyről indultunk, és első napunkon a szentkúti búcsújáróhelyet és templomát útba ejtve egy – Kéktúra-viszonylatban könnyű – délutáni sétával eljutottunk Sámsonházára. Ez a nap néhányunk számára korábban kezdődött, mert a délutáni sámsonházai találkozó előtt megnéztük a Tar falu melletti buddhista sztúpát és a Kőrösi Csoma Sándor Emlékparkot. Másnap árnyas-erdős dombokon át Alsótoldig jutottunk, a harmadik napon pedig egy viszonylag rövid túrával Hollókőre, ahol teljes „osztálykirándulás” kultúrprogramra volt időnk várlátogatással, falusétával, kézművesbolt-látogatással és uzsonnával – még a falu közelében, a Kéktúra útvonala mellett található, némileg érthetetlen koncepciójú kézformájú kilátót is megnéztük.

Szeptemberben visszatértünk Hollókőre (a nehézkes, többszálalásos tömegközlekedés miatt szinte nehezebb

Fotó: Orthmayr Flóra (Metaflora)

volt ide eljutni, mint a Kéktúra zempléni kezdetére), és mivel aznap csak 11 kilométert kellett megtennünk, volt időnk megnézni a hollókői Vár-hegy melletti forrást és parasztfürdő-romot, és így értünk el Nógrádsípekre, ahol egy nagyon aranyos, régi parasztházban szálltunk meg. Itt szeretném megjegyezni, hogy a Kéktúra során nagyon sok hangulatos szálláshelyünk volt már, ezek szinte mind falusi vendéglátóhelyek, időként pedig egyházi fenntartású szállások, mint a következő napunkon, ahol a terényi katolikus parókián aludtunk, igen egyszerű, de egy ilyen túrán pont megfelelő körülmények között. A szállás mellett az étkezést is igyekszünk úgy megszervezni, hogy mindenütt a helyi termelők közreműködésével kapjuk az ellátást, és időnként egészen érdekes kalandokba is belefutunk: azon a szombati napon például a szomszédos faluból, Magyaránándorból, a szép nevű Völgyzug pizzériából hozták előre megrendelt ebédünket Cserhátsurányba, a faluközpontban lévő kocsmá teraszára.

Harmadik szeptemberi túranapunkon Terényből Szandaváralján át Becskére tartottunk – a csoport egy része Szanda várának romjához is felmászott, a többiek pedig a hegy odalában lévő Mária-forrás érintésével folytatták az utat.

Utunk végén, Becske mellett néhányan a Megvilágosodás-sztúpát is meglátogattuk, már szinte meg sem

éreztek a felvezető lépcsősort három napnyi folyamatos gyaloglás után.

Ebben az évben az utolsó Kéktúra-alkalom októberben volt: Becskéről folytattuk az utat, az első túranapon Romhányig mentünk az egyre őszebbé váló Galgamenti erdőkben. Másnap kis kitérőt tettünk a Romhány és Alsópetény közötti Kecse-kőre, a Prónay-kilátóba – a Cserhátban nincsenek túl magas hegytetők, minden kilátópontnak nagyon örültünk. Ezen a napon szállásunk Ósagárdon, az önkormányzat épületében volt, a vacsorát pedig a szomszédos Pencről hozták nekünk.

Ósagárdra már jócskán szürkületkor érkezünk – mindig különös hangulata van a naplemente utáni egy-két kilométernek (arra természetesen figyelünk, hogy sokat, nehéz terepen ne kelljen sötétedés után mennünk, de néha elkerülhetetlen, így az őszi túrák alapvető felszerelése a fejlámpa).

Utolsó októberi túranapunkon már csak annyi dolgunk volt, hogy Ósagádról indulva átmenjünk a Naszályon, és Katalinpusztán begyűjtsük az év utolsó pecsétjeit. Ez volt a tizenharmadik Kéktúránk, és a végén, a Naszály tetején, a kilátóból megláttuk a Dunát! Két és fél év alatt jutottunk el eddig az ország keleti végéből, Hollóházáról. És nem is olyan sokára indulunk tovább!

EGY IGAZÁN MOZGALMAS KÖMT

2022. október 29. – november 1.

Írta: Feró Zsófia

A világvárványból kilábalva megint a régi fordulatszámom kezdett pörögni az élet, de egyelőre nem érzem úgy, hogy nekem sikerülne lépést tartanom vele. Ezért is lehetett, hogy bár bőven időben megérkeztem a KÖMT helyszínére, és elvileg volt időm lélekben is felkészülni, mégis úgy tűnt, mintha a hétköznapiakból minden átmenet nélkül, egyik pillanatról a másikra csöppentem volna Nagykőrösre. Pedig az odaút még kicsit több előkészületet is igényelt a szokásosnál, hiszen úgy kellett összepakolnunk, hogy a párom minél kevésbé gondoljon rólam csúnyákat, miközben az én holmim nagy része is az ő vállát nyomja, csak hogy én két keréken, egyetlen hátizsákkal, biciklin tehessem meg az út utolsó szakaszát.

Reméltem, hogy ez a nagyjából 16 kilométeres tekerés a ceglédi vasútállomástól a kollégiumig eléggé kiszellőzteti a fejemet ahhoz, hogy könnyebben tudjak csatlakozni a közösséghez, de sajnálattal kellett tudomásul vennem, hogy nagyon sok embert egyszerre üdvözölni még mindig az élet fárasztóbb dolgai közé tartozik; főleg, ha közben azt latolgatja az ember, hogy vajon ezúttal hányszor fog eltévedni

az ismeretlen épületben, mire megtalálja, melyik teremben kellene már öt perce lennie. (Végül a teljes hosszú hétvége alatt talán csak kétszer indultam el rossz irányba, úgyhogy lehet, hogy fejlődőképes vagyok.)

Az új helyszín legnagyobb hátrányát Zirchez képest Süti cica hiánya jelentette, de úgy gondolom, elegendő macska képezte a dekoráció részét ahhoz, hogy ne legyen ok a panasza. A kincskeresős játék is szórakoztatóbb volt, mint vártam. Bár az igazi győzelmet (avagy „nyisd ki a ládát hamarabb, mint a fáradhatatlan gyerekkomandó”) nem sikerült elérni, azért jutott nekünk is a kincsből bőven. Ezúton is szeretnék bocsánatot kérni Alyrtól azért az ostoba feltételezésért, hogy a csoki valaha is képes elfogygni Gundabadban.

Ami a műhelyeket illeti, ez volt az eddigi legproduktívabb KÖMT-öm: két rézgyűrűvel és két bögregésszel tértem haza. Az előbbieket dicsekedve mutogatom mindenkinek, de csak távolról, hogy ne látszódjon, mennyire nincs türelmem fémet fűrészelni, az utóbbiak pedig olyan bájosra sikerültek, hogy még a Holló-éohring is méltónak találta őket arra, hogy ellássa a matricájával. Hogy ne üljek

egy helyben egész hétfvégén, a hétfői nap mindkét műhelysávját bringázással töltöttem. Dél előtt tettünk egy kört a környékbeli településeken, délután pedig kiruccantunk Kecskemétre sütitni, így sikerült 85 kilométerre emelnem az általam egy nap alatt két keréken megtett legnagyobb távolságot. Kecskemétről már sötétben tekertünk vissza Nagykőrösre, ami még különlegesebbé tette a rettenetesen kátyús járdák, a felmárt aszfalt és a felújítás miatt egy szakaszon egysávosra redukált főút nyújtotta élményt.

Éppen időben értünk vissza ahhoz, hogy még kényelmesen megvacsorázhassak, majd következett a felkészülés a bemutatóestire, avagy a célú műhely előadásának főpróbája. Szerencse, hogy a környéken egy darab domb sincs, máskülönben nem biztos, hogy elég erő maradt volna a lábamban

a bemutatóhoz, amit még egy bál és egy buli is követett... Utóbbi alatt azért sikerült egy kicsit pihenni is: a nyári nagytáborban valamiért nem került rá sor, hogy vörösbőr kíséretében beszélgessek a barátaimmal, de a KÖMT bulija bőven adott alkalmat arra, hogy ezt bepótoljam.

Így aztán másnap reggel még volt elég energiám, hogy csatlakozni tudjak ahhoz a kis biciklis csapathoz, amelyik az egyszerű megoldás helyett nem Nagykőrösön, hanem Cegléden szállt fel a vonatra. A Nyugatitól hazafelé tartva azért mintha kezdtem volna érezni, hogy fárad a lábam... Otthon, kipakolás és egy forró fürdő után viszont meg kellett állapítanom, amit már a hétfvége alatt is sejtettem: az idei volt az eddigi legkellemesebb KÖMT-öm. Köszönöm az élményt minden szervezőnek és segítőnek!

EGY KÖMT-NYIRE EGY ÚJ VILÁGBAN

Írta: Bódis Tamás (Suicidio)

Mikor a baráti csapattal leültünk szerepjátszani vagy társasozni, egy barátom többször mesélte, hogy mik történtek KÖMT-ön vagy nyári táborban, és hogy szerintem mi is jól éreznénk magunkat. Az én kíváncsiságomat hamar felkeltette, mert szeretek társaságban lenni, új embereket megismerni. Idén ősszel többször kellett emlékeztetnie, hogy jelentkezni kéne KÖMT-re, ha szeretnék még ételt és helyet a műhelyekben. A regisztrációnál volt egy kis félelmem, hogy valóban akarom-e ezt, de legyűrtem. A munkám mellett nem tudtam nézni, hogy pontosan mennyi időm van, így az utolsó pillanatra hagytam a bepakolást. A megérkezés után a „mit is kéne most csinálni” érzés hamar elmúlt, megindult az ismerkedés, a szervezők nagy mosollyal, kedvesen fogadtak, elmondták, hogy mit merre találok. Az első műhelyen megtapasztaltam az érzést, hogy az eddig is végzett tevékenységek mennyivel eltérnek a megszokottól, csak azért, mert hasonló érdeklődésű, de ismeretlen emberekkel vagyok egy szobában. Számomra a legmeghatározóbb a második műhely volt, a versírás. Kényelmetlen volt, hogy szelíden lökdöstek a komfortzónámtól még messzebbre, és bár lehetett tiltakozni, nem tettem, inkább mentem magamtól. És nagyon hálás vagyok a műhelyvezetőknek, hogy ezt megtették, mert így magamat is láthattam olyan helyzetben, ahová kevés lehetőségem van eljutni egyedül.

Műhelyek közötti időben a beszélgetéseket hallgatni és folytatni is érdekes volt. Hogy ki hol volt, hogy érezték magukat; és ha nem is sikerült befejezni az adott feladatot, lenyűgöző volt látni, hogy szabadidőben is folytatták. Fantasztikus látvány volt az is, amikor vacsorák után előkerültek a társasjátékok, és sokan gyűltek egy-egy asztal köré, hogy ők is kipróbálhassák az adott játékot, vagy csak a társaságot

keresve. Én csak mosolyogni tudtam azon, amikor valaki elkiáltotta magát, hogy keresnek még embert, vagy van még hely. A második napon mentem oda egy asztalhoz, hogy szeretném kipróbálni a játékot. Amikor összegyűlt a csapat, a játék tulajdonosa elmagyarázta a szabályokat, és segített mindenkinek, hogy miket tud csinálni az adott helyzetben, és sokat tett azért, hogy még inkább élvezhessük a rászánt időt. A műhelyek bemutatói remekül sikerültek. Akik akarták, kirakhatták a tárgyakat, amiket a KÖMT során készítettek. A táncos bemutatók számomra elképesztő látványt nyújtottak, amennyi energiával és jókedvvel adták elő a begyakorolt táncokat. A cowboy táncbemutató még emelt a szinten, amikor utána invitáltak mindenkit, hogy álljunk be táncolni. Úgy helyezkedtek el, hogy mindig volt, akiről lehetett lesni, hogy melyik lépés következik. Én a Krav Maga bemutatóban vettem részt, és bár sokat nem készültünk rá, megmutattuk, hogy miket tanultunk, és mennyire szórakoztató módon lehet mindezt bemutatni. Amelyik látványt nem fogom elfelejteni, az a Bál. Meglepett, hogy a műsor keringőkkel kezdődött, több szám is volt, és hogy milyen sokan táncoltak. Az utána következő bulin a zenei blokkok változatosak voltak, és mindenki élvezettel táncolt. Még nagyobb volt a meglepődésem, amikor egy-egy dalra kiforrott koreográfiák indultak, amiket mindenki ismert, egyszerű volt megtanulni és lekövetni – és milyen jó érzés volt így tömegben táncolni!

Többen kérdezték tőlem, hogy éreztem magam, erre ezt tudom válaszolni: sejtettem, hogy jó lesz, sejtettem, hogy jól fogom érezni magam, de azt nem, hogy ennyire nagyon. Várom, hogy én is elmehessek a nyári táborba. Köszönöm!

TOLKIEN KLUB GYŐR

visszatekintés 2022 második felére

Írta: Vaday Tamás

A nyári szünet végén fantasztikus kalandra indult a Tolkien Klub Győr csapata. Csák Feri barátunk, aki tündebarátként évtizedes kapcsolatot ápol a Szigetközi Tünde Királyság uralkodójával, meghívott bennünket, hogy szálljunk csónakba, és fedezzük fel ennek a vízi birodalomnak a titkait. Az ásványrárói kemping kikötőjében találkoztunk, hogy kipróbáljuk a tündéktől kölcsönzött csónakokat. Augusztus utolsó szombatján tizenhárman négy csónakkal indultunk el Ásványráróról, és bejártuk a Nagy Folyó (az itteni emberek Dunának nevezik) ágait. Olyan fantasztikus helyeket kerestünk fel, mint a Rigószigeti-ág, a Halrekesztői-ág, a Pókmacskás-sziget, a Völgy-sziget, az Árvai-zárás és az Ásványi-torkolat a hallépcsővel. A bátrabbak még meg is mártózhattak a nyári estében. Szinte elröpült az a közel négy óra, amely alatt eveztünk majdnem tizenhárom kilométert, s mire partot értünk, meg is éhezünk, így jólesett a nap zárásaként a közös vacsora. Közben azt is elhatároztuk, hogy jövőre is elfogadjuk a Szigetközi Tünde Királyság uralkodójának invitálását, és Feri barátunk vezetésével a Nagy Folyó ágrendszerének más részeit is felfedezzük.

A vízitúra alatt (sőt tulajdonképpen már előtte és utána az autóban is) szinte kizárólag Tolkien műveihez kapcsolódó barkochba feladványokkal szórakoztattuk egymást (ami vicces volt, amikor a négy csónakból egymásnak átkiabálva tettük fel a kérdéseket), de a beszélgetések közben szóba került az akkor már látótávolságon belülre került sorozat, *A Hatalom Gyűrűi* is. Ahogy kiderült, a többség nagy érdeklődéssel várta a sorozatot, így abban maradtunk, hogy közös élménnyé tesszük azt. Négy alkalommal jöttünk

Fotó: Vaday Tamás

össze az ősz folyamán, így minden alkalommal két-két epizód történéseit beszéltük meg. Követtem már sorozatokról videókat, vettem részt internetes „beszélgetésekben”, de azért ez így egészen más élmény volt, hiszen nem online és főleg nem írásban értekeztünk, hanem személyesen jöttünk össze a Révai Gimnázium kollégiumi könyvtárában, és így próbáltuk meg együtt feldolgozni a látottakat. Jókat beszélgettünk, jó nagyokat melléfgtunk, amikor megpróbáltuk kitalálni az egyes szereplők kilétét, próbáltuk elhelyezni az általunk ismert tolkien kánonban a látottakat.

Tulajdonképpen már korábban megkezdtük a „felkészülést”, hiszen már májusban meghívtuk Mikesy Annát, hogy tartson egy beszélgetős előadást (vagy előadásos beszélgetést) a varázslatról, a másodteremtésről és különösen is a Hatalomgyűrűkről. A végére már annyira belejöttünk a sorozat-kibeszélésbe, hogy még egy alkalmat rászántunk erre a történetre, és november végén meghívtuk Füzessy

Tamást, hogy egy interaktív előadásban tekintsük át még egyszer a sorozat háttérét, a kánon és a sorozat kapcsolódási pontjait, eltéréseit, ellentmondásait.

Ha nem is egyformán láttuk a sorozatot, arra mindenképpen nagyon jó alkalom volt, hogy összeüljünk, beszélgessünk róla, együtt gondolkodjunk a látottakon. Az új évben szeretnénk tovább folytatni a Klub életét, tervezzük egy új kvízestet, társasozást, előadást, közös Tolkien-olvasást, kirándulást. Ha Győrben olvasol rólunk, és még nem találkoztál velünk, a Facebookon megtalálod a Tolkien Klub Győr oldalt, várunk!

Fotó: Csák Ferenc

KÉZMŰVES CSECSEBECSEK NYOMÁBAN

MTT Piac – 2022. november 26.

Írta: Mészáros Dorottya (Dorawyna)

Bár beköszöntött a hideg, a nappalok rövidebbé váltak, és a KÖMT után hétről hétre egyre jobban hiányoltuk egymást, nem törtünk meg. Tudtuk, hogy nem maradunk majd program nélkül, idén is megrendezésre került ugyanis az MTT Piac. Nem mintha a szervezők addig hagytak volna unatkozni, a rendszeres Facebook-bejegyzésekben már jó előre szemlézhettünk az árusok szebbnél szebb munkáiból és a kedvcsinálókából.

Aztán végül a nagy nap is elérkezett. Úgy tartja a mondas, hogy sok jó ember kis helyen is elfér – ezt az MTT Piac sem cáfolta meg. Elég volt néhány iskolapadot odébb tolni, és máris klasszikus vásári hangulat kerekedett a Derkovits Gyula Általános Iskola erre kijelölt termében, amely csak úgy zsongott a nézelődőktől és az árusoktól. Akár Mikulásnapra, karácsonyra vagy egyéb alkalomra készültünk, akár magunkat akartuk megjutalmazni, bőven volt miből válogatni: papíráruk, ékszerek, horgolt ruhaneműk, textilcikkék, tálak, koszorúk, festett díszek, mesekönyv – hosszan lehetne sorolni, ahogy azt is, ezek közül mennyi csábított el végül. Nagy örömmre az otthoni dekoráció beszerzése mellett a barátaim ajándéksomagjába is belecsempészhettem néhány zseniálisan kreatív apróságot.

Az előcsarnokban is zajlott az élet. Bár én magam nem készültem saját alkotással, a csereasztalos rendszernek köszönhetően nekem is volt miért izgulnom: az erre kijelölt asztalokra kitehettük a megunt holmijainkat (árral vagy anélkül, ezt mi döntöttük el), aztán kedvünkre bóklázhattunk, ha pedig akadt rájuk vevő, végül megkaptuk az árukat. Az egyre magasabbra tornyosuló könyvkupacban igazi magyar és idegen nyelvű kincsekre lehetett bukkanni, mellette pedig hosszú és tartalmas beszélgetésekbe csöppenni az irodalomról. És ha már amúgy is ott jártunk, beszélgettünk, egy-két pohár finom forró csoki vagy forralt bor is lecsúszott a hangulat kedvéért, na meg hogy erőt merítsünk a jengázáshoz.

A szokásos MTT-s életézés az egész piacot áthatotta. Nem maradt le senki, aki klasszikus MTT-s relikviákra, bögrékre, pólókra vágyott, ezúttal is bőven volt választék. A kvízen összemérhettük tudásunkat a világ és az MTT karácsonyi hagyományairól, illetve a Tolkien-féle *Karácsonyi levelekről*, ha pedig szerencsénk volt, a rendezvényt záró tombolán különleges, a kézművesek által felajánlott alkotásokkal lehettünk gazdagabbak. A leglelkesebb résztvevőknek az este ezzel még nem ért véget, ők levezetésként a közeli Szabad Bisztróba ültek be egy bensőséges afterpartyra.

PARTI A MIKULÁSSAL

2022. december 17.

Írta: Selmeczi Szonja (Níniel-Nienor)

Az MTT Karácsony számomra már akkor elkezdődött, amikor megkaptam a nevet, akinek az „angyalkája” lettem. Hamar tudtam, mit akarok készíteni, de a megvalósítást a legvégső pillanatra hagytam: a kis makramé utolsó csomóit valamikor fél öt körül zártam le. Szerencsére az Africafé Club gyalogtávra van tőlünk, egy órával később oda is értünk. Belépéskor megcsapott a forralt bor illata, aztán az ünnepibe öltözött emtétések között megláttam magát a Mikulást személyesen: innentől tudtam, hogy jó helyen járok. Szerencsére nem maradtunk le semmiről, fél hét körül kezdődött a program. Először egyéni fellépők és a minikórus adtak elő karácsonyi dalokat, láttunk egy *Christmas is all around*-klipparódiát, aztán a rendhagyó pásztorjátékban a betlehemi jászol körüli állatok vitatták meg a Kisjézus születését. Az ezt követő kvízen kiderült, melyik csapat a legműveltebb a karácsony témájában – a miénk sajnos nem brillírozott.

Az angyalkázás résztvevői ezután elvonultak, hogy átadják egymásnak az ajándékaikat. A csomagokat nem volt szabad aláírni, valamilyen utalásból kellett az ajándékozottnak

kitalálnia, kitől kapta. Az ajándékokat a Mikulás osztotta ki, és mókás volt tippelgetni, ki lehetett az angyal, illetve közben figyelni, ahogy az ajándékozott vért izzadva próbál rájönni.

A sütiverseny, majd a csúnyapulcsi-verseny eredményhirdetése következett: sütik terén Kuvasz tarolt a zseniálisan finom spenótos csigájával, a legrondább pulcsi gazdája pedig Ankalimon lett, aki addigra már ott sem volt. Táncházt következett, majd hajnalig tartó buli. Az eddigi karácsonyokon nem volt buli, ez újdonság, és a koncepció nagyon is tetszett – viszont egy idő után az volt az érzésem, hogy folyamatosan egy retró szett megy, ami sajnos nem a szívem csücske, úgyhogy a táncolást (egy szám kivételével) kihagytam. Az este végén Efkúékat figyeltem, akik egy iszonyat cuki társással játszottak. Fél egy volt, mire hazaindultunk.

Mindent összevetve jól éreztem magam: tetszett a helyszín, jó volt a hangulat, és végre nem online karácsonyoztunk. Itt áll mellettem a feldíszített karácsonyfa, rajta az angyalkámtól kapott díszek, és nem bírok mást tenni, csak elégedetten mosolyogni.

A TOLKIENI MITOPOÉZIS ÉS A SZUPERHŐSKÉPREGÉNYEK

Írta: Szántó Bálint

Megfelelnek-e az amerikai superhősképregény-sorozatok a mítoszteremtés tolkien kritériumainak? Erre a kérdésre keresi a választ az alábbi, a 2022. évi budapesti Tolkien Konferencián előadasként is elhangzott tanulmány, olyan témákat feszegetve, mint a világépítés, az idő múlásának érzete és megjelenítése, vagy éppen a képregényekben és a középföldei történetekben megjelenő hősök karakter-archetípusa.

Ebben a tanulmányban a J. R. R. Tolkien legendáriuma és az amerikai superhősképregények mitopoetikus elemei közötti hasonlóságokat és különbségeket fogom megvizsgálni. A Tolkien által megalkotott Középfölde és a superhősképregények ma ismert formája egyaránt a két világháború közötti időszakban alakult ki (A *hobbit* megjelenése és Superman első felbukkanása között csupán egy év telt el), és alapvetően mindkettő a mitopoézis, azaz egy modern, mesterséges mítosz megteremtésének a szándékát hordozza magában.

A számtalan megvonható párhuzam ellenére még nem sok szakirodalmi szöveg született, amely a két „mítoszrendszert” összehasonlítaná. A. G. Holdier 2018-as *On Superhero Stories: The Marvel Cinematic Universe as Tolkienesque Fantasy* című esszéjében kísérletet tesz erre, de ő kizárólag a Marvel-hősök filmadaptációira koncentrált. Ebben a tanulmányban én kifejezetten a képregényekre fókuszálok, és egyaránt figyelembe veszem a két legnagyobb kiadó, a Marvel és a DC sorozatait is.

Kezdetben szeretném leszögezni, hogy bár számos példa volt arra, hogy Tolkien művei inspiráltak superhős történeteket (például Szauron, az X-Men egyik ellensége, aki konkrétan Tolkien karaktere után nevezte el magát), ebben az esszében én nem a közvetlen hatással fogok foglalkozni. Ehelyett a párhuzamokat, közös mintázatokat fogom megvizsgálni, a superhősképregényeket Tolkien hatásától teljesen független entitásként kezelve. Az esszé fő kérdése: vajon a Marvel és a DC által megjelentetett superhősképregények megfelelnek Tolkien kritériumainak a mitopoézist illetően?

Tolkien és a mitopoézis

A „mitopoézis” kifejezés a *mythos* (mítosz) és *poesis* (költészet) szavak kapcsolatából áll össze. A *tündérmesékről* (On *Fairy-Stories*) című előadásában, mely 1939-ben hangzott el, és 1997-ben fia, Christopher szerkesztésében a *Szörnyek és ítések* (The *Monsters and The Critics, and Other Essays*) című esszékötetben is megjelent, Tolkien részletesen kifejti a mítoszteremtés négy lényeges elemét: fantázia (fantasy), gyógyulás (recovery), menekülés (escape), eukatasztrófa (eucatastrophe) (On *Fairy-Stories*, 138. o.).

A fantázia a legegységesebb ezek közül. Az írónak a képzelete segítségével létre kell hoznia a másodlagos világot, amelynek egy jól felépített szabályrendszer szerint kell működnie még akkor is, ha egyébként természetfeletti elemeket is tartalmaz. Példaként Tolkien azt hozza fel, hogy ha egy fantáziavilágban zöld a nap, akkor olyan belső konzisztenciát kell teremteni, amelynek köszönhetően az olvasó elhiszi, hogy valóban zöld a nap (On *Fairy-Stories*, 140. o.). Szerinte egy fantasy-történetnek ebben a másodlagos világban, másnéven a Faërie-ben kell játszódnia. Ez lehet egy alternatív világ, de lehet a mi világunknak múltbéli vagy jövőbéli változata is. Lényeges, hogy ez a világ ne csupán háttérként szolgáljon a történethez, de önmagában is állja meg a helyét. Tolkien ezen elképzelése szembe megy az angol romantikus költő, Samuel Taylor Coleridge gondolatával, aki szerint fikció olvasása közben a „hitelenség hajlandó felfüggesztésére” van szükség az olvasó részéről (Sammons: *War of the Fantasy Worlds*, 120. o.).

A gyógyulás a második fontos elem. Egy mitopoetikus történetnek vissza kell hoznia egy elveszett, de ismerős igazságot a világunkkal kapcsolatban (On *Fairy-Stories*, 146–147. o.). Ennek a gyógyulásnak a fantázia az eszköze, az emberi képzelőerőn keresztül megvalósítható. A világ kiüresedett jelenségeit megtölti új értelemmel, visszavezet a valóság forrásához.

A harmadik elem a menekülés. Bár manapság az „eszéképizmus” kifejezést főleg negatív kontextusban használjuk olyan emberekre, akik elképzelt világokba menekülnek a valóság elől, Tolkien pozitív, nemes cselekedetként tekint rá (On *Fairy-Stories*, 148. o.). Óva int attól, hogy ezt a menekülést dezertálásként értelmezzük. Ő a valóságtól való elszakadást és menekülést a fantázia egyik fő céljának tartja, metaforaként a foglyot használja, aki leveti láncait, és megszökik.

Az utolsó elem az eukatasztrófa, az események hirtelen, örömteli fordulata, amely egy reménytelennek tűnő helyzetből eljuttat a boldog befejezéshez (On *Fairy-Stories*, 153. o.). A kifejezést az „eu-” (jó) előtag és a „katasztrófa” összekapcsolásával alkotta meg. Egy pozitív, csodával határos esemény, ami elhozza a jók győzelmét. A *Gyűrűk Urában* ilyennek tekinthető Frodó és Samu megmenekülése a Végzet Hegyéről.

Az amerikai szuperhős

Roger B. Rollin 1970-es esszéjében, a *Beowulf to Batman: The Epic Hero of Pop Culture*-ben már részletesen beszámol arról a jelenségről, amire évtizedekkel korábban Tolkien is felhívta a figyelmet. Rollin irodalomtanárként észrevette, hogy bár az átlag diákok nem különösebben érdeklődtek a klasszikus angol irodalmi művek iránt (pl. a *Beowulf*, John Milton *Elveszett Paradicsoma* vagy Edmund Spenser *Tündérr királynője*), hazatérve viszont olyan televíziós sorozatokat, képregényeket és egyéb médiatermékeket fogyasztottak, amelyek hasonló narratív struktúrával és mondanivalóval rendelkeztek, mint az előbb felsorolt epikus költemények (431–432. o.). Példaként itt említésre kerülnek Ian Fleming *James Bond*-regényei és azok filmadaptációi, a *Star Trek*, a *Mission Impossible* és a *Batman* (432. o.). Ezen narratívák általános célja Rollin szerint megegyezik az Edmund Spenser által évszázadokkal korábban kikiáltott céllal, azaz, hogy „nemes úriemberekké nevelje a fiatalokat” (432. o.).

Ezek a történetek, amelyekre Tolkienhoz hasonlóan Rollin is a „romance” szót használja, megerősítenek minket értékrendünkben a jó oldal folyamatos győzelmének köszönhetően (*Beowulf to Batman*, 432–433. o.). Egy olyan periodikusan megjelenő kiadványban, mint például a *Batman*, végül mindig a pozitív hősnek kell győznie, hiszen máskülönben véget érne a sorozat. Rollin is él az „eszképizmus” kifejezéssel, és Tolkienhoz hasonlóan ő sem tör pálcát azok felett, akik a kultúrát és a fantáziát menekülésnek használják. Sőt, mellett érvel, hogy a „pop romance” művekben a morális értelemben vett jóság archetipikus formájában jelenik meg (*Beowulf to Batman*, 433. o.). Ebből az analízisből kirajzolódik tehát, hogy a tolkien értelemben vett gyógyulás és menekülés erőteljesen jelen van a szuperhős-narratívákban.

Tolkien művei jól elemezhetőek a népszerű, bár az utóbbi időben jelentőségéből fokozatosan veszítő Joseph Campbell-féle monomitosz-struktúra segítségével. Eszerint az elmélet szerint az emberiség által alkotott mítoszokban, mesékben, hőstörténetekben megfigyelhető egy közös struktúra, a Hős Útja (Campbell: *The Hero with a Thousand Faces*). A korai szuperhősképregények azonban jellemzően egy másik narratív struktúrával, az amerikai monomitoszsal írhatóak le. Ennek definícióját Robert Jewett és John Shelton Lawrence alkották meg: „egy harmonikus, paradicsomi

állapotban lévő közösséget fenyeget a gonosz; a hagyományos intézmények elbuknak vele szemben; felbukkan egy önzetlen szuperhős, aki visszautasítja a kísértéseket, és elhozza a megváltást; sorsa által vezérelve döntő győzelmével visszaállítja a paradicsomi állapotot a közösségben; végül visszavonul az ismeretlenbe” (Jewett–Lawrence: *The Myth of the American Superhero*, 6. o.). Az amerikai kultúrában sok hős-archetípus követi ezt a struktúrát. A szuperhős-karakterek mellett általában ide sorolhatóak a westernfilmek főszereplői, de a hard-boiled krimik detektívjei (pl. Sam Spade karaktere Dashiell Hammett 1930-as *A máltai sólyom* című regényében) is megfelelnek ezen kritériumoknak. Az amerikai

Kép: Leharc BlueHeart [deviantart/leharc-blueheart]

monomitosz jellemzően nem a karakterfejlődésre koncentrál, hanem a hős közösségre gyakorolt hatására. Gyökerei abban az elszigetelő politikában rejlenek, amelyet az Egyesült Államok folytatott az első világháborúig, egyfajta megtestesülése az amerikai kivételezettségtudatnak. A szuperhős tehát egy kívülről érkező, önzetlen hős, aki menti a bajban lévő közösséget, majd mindenféle jutalom nélkül továbbáll. Nem nehéz megfigyelni a keresztény hátteret, azonban míg Tolkien műveinél erős katolikus ihletettség jellemző, addig a szuperhősök kifejezetten az amerikai puritán-protesztáns etikát testesítik meg (Mills: *American Theology, Superhero Comics, and Cinema*, 26. o.). Emellett a századforduló ponyvairodalmából is merítettek, aktualizálva azt a két világháború közötti korszakra.

A felszínen több hasonlóságot is észrevehetünk a szuperhősök és Tolkien hősei között. Sok szuperhős, gondolhatunk itt akár Peter Parkerre vagy Bruce Wayne-re, Frodóhoz hasonlóan árvaként nőtt fel. Ellenfeleik gyakran a saját doppelgängereik, azaz a gonosz képmásuk (Hatfield: *Jack Kirby and the Marvel Aesthetic*, 141. o.). Pókembernek egyik legjelentősebb ellensége Venom, Hulké a Förtelem, Vasemberé Vasmángorló: mindhárom esetben önmaga kifordult, torzult verziójával konfrontálódik a hős. Ez szintén jelen van Tolkiennál is, például Frodó és Gollam viszonyában. A felszín alatt azonban a szuperhősök és Tolkien filozófiája között felfedezhetünk egy komoly ellentmondást. Míg a szuperhős-történetekben a gonoszt a nagyobb erő segítségével győzi le a hős, addig Tolkien történeteiben jellemzően a gyengék és elesettek kerekednek felül, ezáltal elhozva a végső boldog fordulatot, az eukatasztrófát. Egy olyan karakter, mint például Fëanor vagy Boromir, aki erővel próbál az erőre válaszolni, végül a saját gögijébe bukik bele. Az olyan, marginális háttérből érkező karakterek válnak

hősökké, mint Frodó, akiket az ambíciók és a hatalomvágy helyett az önzetlenség hajt. Ők nem a fizikai erejükkel vagy a hatalmukkal aratnak győzelmet a gonosz felett, hanem a jóságukkal, hűségükkel.

A kezdeti *Batman*- és *Superman*-képregények azonban szintén gyakran pont a két világháború közötti gazdasági válság közemberekre gyakorolt hatásaira reflektáltak. A hagyományos intézményekből kiábránduló amerikai közönség olyan hősoeket keresett, akik kívülről hozzák el a megváltást (Mills: *American Theology, Superhero Comics, and Cinema*, 27. o.). Superman ellenségei például gyakran korrupt politikusok, üzletemberek, rablóbárók voltak, az ő legyőzésükkel vált ikonná a rohamosan iparosodó tömegtársadalomban magányosan tengődő kisemberek számára. Ezért nem lehet azt kijelenteni, hogy a szuperhős-képregények egyértelműen az erőkultuszt dicsőítik, bár tény, hogy sokkal inkább ebbe az irányba hajlanak, mint Tolkien művei.

Idő és folytonosság

Szintén fontos eleme a másodlagos világoknak az idő és az idő múlásának percepciója. Míg a Marvel a hatvanas évek óta jellemzően egy fő narratívát (616-os univerzum) épít, melyben a különböző történetek többé-kevésbé logikus cselekményláncolatot alkotnak, addig a DC a karaktereit rendszeresen újraindítja, átértelmezi, alternatív univerzumokba helyezi át. A legsikeresebb DC-képregények, mint például Alan Moore-tól a *Batman: Gyilkos Tréfa* (1988) vagy Frank Millertől a *Sötét Lovag Visszatér* (1986), rendszerint alternatív idővonalakon játszódnak, amelyek az ismert hősoek történeteinek főbb elemeit átvéve új helyzetekbe teszik a karaktereket. Ezzel szemben, ha ma valaki besétál egy képregényboltba megvenni a *Hihetetlen Pókember*, vagy valamelyik másik fősoedorbeli Marvel-képregény legújabb számát, akkor ugyanannak a történetnek az egyenes folytatását kaphatja a kezébe, amely a hatvanas évekbeli indulás óta tart. Marcello Serra ezt a jelenséget úgy definiálja, hogy míg a DC mitológiai idővonalat, addig a Marvel történelmi idővonalat használ (Serra: *Historical and Mythical Time in the Marvel and DC Series*, 646–659. o.). Természetesen a Marvel is használ alternatív univerzumokat (például a Neil Gaiman által írt és Andy Kubert által rajzolt *1602*, ami Shakespeare és I. Erzsébet korába helyezi a Marvel-hősoeket), és a DC is többször próbált egy fő idővonalat megalkotni, a tendenciák mégis Serra felosztását igazolják. Ebből a szempontból a Marvel jobban megfelel Tolkien kritériumainak, hiszen a Faërie-nek, azaz a másodlagos világnak egy logikusan felépített univerzumnak kell lennie a maga történelmével és szabályrendszerével. A DC álomszerű valóság- és időészlelése ellentmond annak, amit

Tolkien a Faërie-ről írt. Az eukatasztrófa viszont sokkal inkább jellemző a DC-re, hiszen a Marvel évtizedeken át zajló sorozatai belátható időn belül nem kaphatnak igazi, végleges lezárást.

Konklúzió

Összességében kijelenthetjük tehát, hogy bár a Marvel és a DC történetei is hordoznak számtalan mitopoetikus elemet, mégsem teljesítik maradéktalanul Tolkien összes kritériumát. Alapvetően mindkettő létrehoz másodlagos világokat, amelyeket aztán archetipikus hőskarakterekkel tölt meg. Azonban míg a Marvelnél fennáll egy folytonosság és egy viszonylagos belső konzisztencia, addig a DC a sorozatait rendszeresen újraindítja vagy átértelmezi. A DC-történetek végességéből következően az eukatasztrófa, a boldog fordulat is jellemzőbb. Mindeközben mindkét kiadó történeteinél jelen van az eszkéipista jelleg, a világ jelenségeinek újrafelfedezése, és az elveszett értékekhez való visszatérés, a gyógyulás.

Források:

- Campbell, Joseph: *The Hero with a Thousand Faces*. Pantheon Books, New York, 1949.
- Hatfield, Charles: Jack Kirby and the Marvel Aesthetic. In: Charles Hatfield – Jeet Heer – Kent Worcester (szerk.): *The Superhero Reader*. University Press of Mississippi, Jackson MS, 2013. 136–154. o.
- Holdier, A. G.: On Superhero Stories: The Marvel Cinematic Universe as Tolkienesque Fantasy. *Mythlore* Vol. 36. No. 2. (Spring/Summer 2018), 73–88. o. Elérés: <https://dc.swosu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1918&context=mythlore>
- Jewett, Robert – John Shelton Lawrence: *The Myth of the American Superhero*. William B. Eerdmans, Grand Rapids MI, 2002.
- Mills, Anthony R.: *American Theology, Superhero Comics, and Cinema: The Marvel of Stan Lee and the Revolution of a Genre*. Routledge, London, 2013.
- Rollin, Roger B.: Beowulf to Batman: The Epic Hero and Pop Culture. *College English* Vol. 31. No. 5. (February 1970), 431–449. o.
- Sammons, Martha C.: *War of the Fantasy Worlds: C. S. Lewis and J. R. R. Tolkien on Art and Imagination*. Praeger, Santa Barbara CA, 2010.
- Serra, Marcello: Historical and Mythical Time in the Marvel and DC Series. *The Journal of Popular Culture* Vol. 49. No. 3. (June 2016), 646–659. o.
- Tolkien, J. R. R.: *A hobbit*. Európa, Budapest, 2013.
- Tolkien, J. R. R.: *A Gyűrűk Ura*. Európa, Budapest, 2008.
- Tolkien, J. R. R.: *A szilmarilok*. Európa, Budapest, 2013.
- Tolkien, J. R. R.: On Fairy-Stories. In: Christopher Tolkien (szerk.): *The Monsters and the Critics and Other Essays*. HarperCollins, London, 1997. 109–161. o.

KELTA ÉS SINDARIN MUTÁCIÓK

Írta: Bartók Nagy Tamás (Toma)

Közismert, hogy a *sindarint* a walesi inspirálta, de az kevésbé, hogy a két nyelv feltűnő közös sajátosságai közé tartoznak a szóeleji mássalhangzó-mutációk. Az alábbiakban nyelvtörténeti és hangtani mélységekbe ásva tekinthetjük át, hogy a *sindarin* mutációk valójában mennyire hasonlítanak azokra, amelyek a walesiben, és úgy általában a kelta nyelvekben fordulnak elő.

Tolkien és a walesi

A walesi a kelta nyelvek szigeti ágába tartozik (a kihalt szárazföldi kelta ágba tartozott pl. a gall). A szigeti kelta ág két csoportra oszlik: gael nyelvekre (ír, skót, manx) és brit nyelvekre (walesi, breton, cornwalli).

Ebben a cikkben egy olyan jelenséget vizsgálok, amely igen látványosan jellemző az összes szigeti kelta nyelvre már legalább a kora középkor óta, míg hasonlót csak néhány nyugat-afrikai és melanéziai nyelvben találunk – és a *sindarin*ban: a szóeleji mássalhangzó-mutációkat. Tolkien ezzel kapcsolatban így fogalmaz: „*A sindarin leníciók vagy »mutációk« szándékosan úgy lettek kialakítva, hogy hangtani eredetükben és nyelvtani használatukban hasonlítsanak a walesiekre; de sem eredetükben, sem használatukban nem azonosak velük.*” (347. levél, 1972)

A mutációk kialakulása

A beszédhangokat különböző szempontok (például a képzés helye vagy módja) szerint jellemezhetjük. Ezek a jellemzők például a /p/, /b/ és /v/ hangokra így néznek ki:

/p/	/b/	/v/
ajaknál képzett zöngétlen zárhang	ajaknál képzett zöngés zárhang	ajaknál és fognál képzett zöngés réshang

Mutáció alatt azt a jelenséget értjük, mikor bizonyos nyelvtani környezetben egy adott hang egy másik hanggá változik. Ez a változás szisztematikusan történik: az adott környezetbe kerülő hangoknak egy meghatározott tulajdonsága módosul, míg a többi változatlan marad. Például a zöngétlen zárhangok zöngéssé válnak (/p/ → /b/, /t/ → /d/, /k/ → /g/), esetleg a zárhangok réshangokká (/p/ → /f/, /b/ → /v/) – ezekben a példákban a hangok képzési helye változatlan vagy majdnem változatlan.

A dolog szépségét (és bonyolultságát) az adja, hogy mutáció előfordulhat olyan esetekben is, ahol a mutációt eredetileg kiváltó hangok időközben már eltűntek a megelőző szó végéről. Ezt az ír *croí* (/kri:/, 'szív') szó, és az a 3. személyű birtokos névmás példáján lehet jól megfigyelni:

- *a chroí* (/ə xri:/, 'az ő (férfi) szíve');
- *a croí* (/ə kri:/, 'az ő (nő) szíve');
- *a gcro* (/ə gri:/, 'az ő szívük').

A különböző számú és nemű (de látszólag azonos alakú) birtokos névmások hatására az őket követő főnév első

hangja különbözőképpen mutálódik. A jelenség oka, hogy a birtokos névmás a proto-keltában (Kr. e. 1300–800) még háromalakú volt, és a fenti birtokos szerkezetek így néztek ki: **esyō kridyom*, **esyās kridyom*, **eysom kridyom*.

Az első esetben a szó eleji mássalhangzó az előtte álló magánhangzó hatására „veszített a karakterességéből”, „meglágyult”, és zárhangból réshanggá vált. Vagyis a magánhangzó akadálytalan levegőáramlásához hasonult a /k/ azzal, hogy a nagy akadályt jelentő zárhangból kisebb akadályt jelentő réshang lett.

/o/	/k/	→	/o/	/x/
magánhangzó	lágy szájpaddlásnál k. zöngétlen zárhang		magánhangzó	lágy szájpaddlásnál k. zöngés réshang

A másodikban nem látunk alakváltozást, míg a harmadik esetben az egykor meglévő szóvégi nazális mássalhangzó zöngésségéhez hasonult a következő szó eleje a zöngétlen /k/-ből zöngés /g/-vé válással.

/m/	/k/	→	/m/	/g/
ajaknál képzett zöngés nazális	lágy szájpaddlásnál k. zöngétlen zárhang		ajaknál képzett zöngés nazális	lágy szájpaddlásnál k. zöngés zárhang

A birtokos névmások végének eltűnése után ezek a változások – az őket kiváltó hangtani környezetet is túlélve – fennmaradtak, és átvették a lekopott szóvégek nyelvtani szerepét is: most már a mutáció jelzi, milyen számú és nemű a birtokos.

Érdekes módon, bár a ma élő kelta nyelvek mindegyikében kialakultak ilyen mutációk, de nem mindegyikben ugyanazok, sőt, nem is ugyanannyi típus (például a skót gaelben jelenleg egyféle van, míg a bretonban négy), ugyanis a mutációk létrejötté a kezdőhangok megváltozásával már a proto-kelta közös ősnél elkezdődött, de nyelvtani funkciójukat csak később nyerték el.

Visszatérve a walesire, a fenti ír *croí* (/kri:/, 'szív') főnévvel azonos őstől származó 'mag, közép(pont)' jelentésű *craidd* /kraïð/ szó a beszélt nyelvben egyformán ejtett 3. személyű birtokos névmásokkal ellátva ezeket az alakokat adja:

- *ei graidd* (/i: graïð/, 'az ő (férfi) közepe'): a szókezdő zöngétlen zárhangból zöngés lesz;
- *ei chraidd* (/i: χraïð/, 'az ő (nő) közepe'): a szókezdő zárhangból réshang lesz;
- *eu craidd* (/i: kraïð/, 'az ő közepük'): a szókezdő zárhang nem változik;

első személyben pedig a szókezdő zárhang nazalizálódik:

→ *fy nghraid* (/və ɲraɪð/, 'az én közepem').

És ezekhez hasonló változásokat láthatunk a sindarinban is. Például a *calad* /kalad/ 'fény' szó – többes számban *celaid* /kɛlaɪd/ – a határozott névelő hatására az alábbi alakokat veszi fel:

→ *i galad* (/ɪ galad/, 'a fény'): a szókezdő zöngétlen zárhangból zöngés lesz;

→ *i chelaid* (/ɪ χɛlaɪd/, 'a fények'): a szókezdő zárhangból réshang lesz.

A Gondor tulajdonnév a nyelvtani környezet hatására szintén átalakul:

→ *en istar vae* 'Ondor' (/ɪstar mae ɔndɔr/, 'jól ismerik Gondort'): a /g/ teljesen eltűnik (nyelvtörténetileg először zárhangból réshanggá válik, később ez a réshang tűnik el);

→ *maethon an Ngondor* (/maeθɔn an ɲɔndɔr/, 'Gondorért harcolok'): a /g/ nazalizálódik.

Tolkien a mutációk között élesen elkülöníti a fonológiai (hangtani környezet által keltett) és a grammatikai (nyelvtani helyzetből adódó) mutáció jelenségét (347. levél), de – ahogy a fentiekből is látszik – a grammatikai a fonológiaiból alakul ki; a kettő viszont, persze különböző helyeken, jelentkezhet egyszerre is az adott nyelvben. A fonológiai mutáció tulajdonképpen alete egy rendkívül köznapi jelenségnek, a magyarban is – ugyan nem a szó elején – létező hasonulásnak (például: *kéz* + *tëu* 'tevő' → *kesztyű*, ahol a zöngés *z* a zöngétlen *ty* hatására *sz-szé* hasonul). A mutációk különlegességét nem a hangváltozás maga, hanem annak grammatikalizálódása adja, vagyis ahogyan ez a hangtani elmozdulás az alaktan, a jelentés és a mondat szintjén is szerephez jut.

Mutációk a kelta nyelvekben

A következőkben áttekintést adok a különböző kelta nyelvek mutációtípusairól és azok használatáról, hogy a sindarin mutációkat ezáltal kontextusba lehessen helyezni. (Az első

táblázatban ezek közül csak az ír és a walesi nyelv mutációit vetem össze a sindarin hasonló típusú mutációival.)

A kelta mássalhangzó-mutációknak több típusa van, melyek közül már a fenti példákban is megfigyelhettünk párat. A skót gaelben csak egyféle, **lágymutáció** (az úgynevezett leníció) van. Ennek során az érintett hangok veszítenek „markánságukból”: a zárhangok réshangokká válnak (/p/ → /f/), az /m/ /v/-vé gyengülve elveszíti nazalizáltságát (orrhangúságát), a réshangok pedig tovább gyengülnek (pl. az /s/-ből /h/ lesz, az /f/ teljesen elnémul).

A skót gael legközelebbi rokonában, az ír nyelvben a **lágymutáció** mellett létezik a **nazális mutáció** is. Ennek során két jól elkülöníthető folyamat, a zöngétlen hangok zöngésedése (/k/ → /g/) és egyes zöngés hangok nazalizálódása (/b/ → /m/) zajlik.

A walesi nyelvnek három mutációtípusa van: a **lágymutáció**, amelynek során a zöngétlen hangok zöngésednek (/p/ → /b/), a zöngés zárhangok réshanggá válnak (/b/ → /v/), az /m/ /v/-vé denazalizálódik, míg a /g/ néma lesz; a **nazális mutáció**, amelynek során a zárhangok nazálissá válnak (/b/ → /m/); valamint a **hehezetes mutáció**, amelynek során a zöngétlen zárhangok réshangokká válnak (/p/ → /f/).

A bretonnak a walesihez hasonló **lágymutációja** mellett van egy **kemény mutációja** is, amelynek során a zöngés zárhangokból zöngétlen zárhangok keletkeznek (/b/ → /p/); valamint egy, a lágymutáció elemeit vegyítő **kevert mutációja**.

Nem lett volna szükségszerű, de a kelta nyelvekben úgy alakult, hogy a különböző szóeleji mutációk egymást kizáró nyelvtani helyzetekben jelentkeznek, így nem kell azt mérlegelnünk, milyen sorrendben alkalmazandók, vagy melyik üti ki a másikat.

A walesi nyelvben a **lágymutáció** például a következő esetekben jelentkezik:

→ nőnemű, egyes számú főneveknél névelő vagy sorszám-

	Ír	Walesi	Sindarin
Lágymutáció	zárhang → réshang /s/ → /h/ gyengülés /m/ → /v/ denazalizáció /f/ eltűnése	zöngétlen → zöngés zöngés zárhang → réshang /m/ → /v/ denazalizáció /g/ eltűnése	zöngétlen zárhang → zöngés zöngés zárhang → zöngés réshang naz. z.h.-ből lett zöngés z.h. → nazális /s/ → /h/ gyengülés /m/ → /v/ denazalizáció /g/ eltűnése egyes zöngétlen réshangok erősödése
Nazális mutáció	zöngés zárhang → nazális zöngétlen → zöngés	zárhang → nazális	zöngés zárhang → nazális naz. z.h.-ből lett zöngés z.h. → naz. z.h. zöngétlen zárhang → zöngétlen réshang egyes zöngétlen réshangok erősödése
Egyéb		Hehezetes: zöngétlen zárhang → réshang	Zárt, kevert, likvid, szibiláns: részletesen ld. a következő táblázatban.

név után ('a'+ 'harmadik'+ 'lány': *y+ trydedd+merch = y drydedd ferch*);

→ nőnemű, egyes számú főnevet követő jelzőknél ('macska'+ 'kicsi': *cath+bach = cath fach*);

→ bizonyos (főként helyre utaló) előjárószók utáni szavaknál ('nélkül'+ 'segítség': *heb+cymorth = heb gymorth*);

→ határozatlan számnevek vagy vonatkozó névmások után ('számos'+ 'könyv': *amryw+llyfrau = amryw lyfrau*);

→ a 'tiéd' és a (hímnemű) 'övé' birtokos névmások után (*dy+menig = dy fenig* 'kesztyűid');

→ a megszólító (vocativus) esetbe kerülő főneveknél ('jó reggelt' + 'gyerekek': *bore da+plant = bore da blant*);

→ a 'vagy' kötőszó után ('gazdag' + 'vagy' + 'szegény': *cyfoethog+neu+tlawd = cyfoethog neu dlawd*);

→ a mondat tárgyánál ('látok' + 'én' + 'ló': *gwelais+i+ceffyl = gwelais i geffyl*);

→ az igéknél kérdő és tagadó mondatban, illetve vonatkozó névmás után;

→ a normál szórendet megtörő közbeékelt szó vagy tagmondat utáni első szónál.

A **nazális mutáció** jóval szűkebb körben jelentkezik:

→ az 'enyém' jelentésű birtokos névmás után (*fy+brawd = fy mrawd* 'fivérem');

→ főneveknél a '-ban/-ben' jelentésű előjárósó után (*yn+Caerdydd = yng Nghaerdydd* 'Cardiffban');

→ az 'év', 'nap' szavaknál bizonyos számnevek után ('hét' + 'nap': *saith+diwrnod = saith niwrnod*).

A harmadik, **hehezetes mutáció** előfordulásai:

→ főneveknél a nőnemű 'övé', 'hozzá/neki', valamint az 'és', 'sem', '-val/-vel' és 'felé' szavak után ('kutya' + 'és' + 'macska': *ci+a+cath = ci a chath*);

→ a 'három' és a 'hat' számneveket követő szavaknál;

→ a mellékneveknél a 'nagyon' határozószó után;

→ igéknél tagadószó után és tagadó mondatban (*ní+cnoi = ní chnoi* 'ne harapj').

Mutációk a sindarinban

Az első, még a goldogrin nyelvhez készült 1917-es nyelvtan és szószedet, majd a húszas és harmincas évek noldorin nyelvének leírása után (melyek a sindarin közvetlen előzményei) a végső, ötvenes évekbeli koncepcióhoz sajnos nem készült részletes háttéranyag, így a kutatók a sindarin nyelvű szövegek elemzésére és Tolkien itt-ott elejtett megjegyzéseire kénytelenek hagyatkozni, amik – a források korlátozott

mennyisége és Tolkien ismert munkamódszere miatt – nem minden esetben mutatnak egyértelmű képet.

Ezzel együtt is megalapozottnak tűnik az a feltételezés, hogy egyes mutációk használata bizonyos esetekben opcionális, ami a kelta nyelvekre egyáltalán nem jellemző (csak egészen marginális esetekben fedezhető fel hasonló).

Szintén a kelta nyelvektől eltérően a mutációk ütközhetnek is. Ha nyelvtani okból grammatikai, a hangtani környezet miatt pedig fonológiai mutációt is alkalmazni kéne, csak az utóbbi érvényesül.

A forrásszövegekből a leírás hiánya mellett is biztosra vehető, hogy a kelta nyelvek többségéhez hasonlóan a sindarin is rendelkezik jól meghatározható szabályrendszerű lágy és nazális mutációval; valamint Tolkien említi, de nem fejti ki részletesen a (gnoma–noldorin fázisból már ismert) zár mutációt is. Emellett feltételezhető a – lágy és a nazális mutációk folyamatait vegyítő – kevert mutáció jelenléte, valamint egy-két tolkien szöveg sejteti, hogy létezhetnek likvid és szibiláns mutációk.

A sindarin mutációk a keltához hasonlóan jól körülhatárolható hangtani környezetben kezdtek kialakulni: a lágy mutáció magánhangzók után, a nazális mutáció az /n/ nazális után, a zár mutáció a /d/ vagy /t/ zárhangok, a likvid mutáció az /l/ vagy /r/ likvidák, a szibiláns mutáció pedig az /s/ szibiláns után, de ezek a kiváltó környezetek azóta már le is kophattak, csak a mutációt hagyva örököül. (A sindarin mutációtípusok áttekintését segíti a második táblázat.)

A főnti példánál csak egy erősen áramvonalasított, válogatott listát mutattam be a walesi mutációk előfordulási eseteiről, itt viszont következzenek egy jobbra teljes felsorolás a sindarin mutációit ismertén kiváltó nyelvi környezetekről.

Lágy mutáció jelentkezik

→ a határozott, egyes számú névelő után (*i+galadh = i 'aladh* 'a fa');

→ bizonyos előjárósók és előtagok után (*vi+Menegroth*

Lágy	Nazális	Kevert	Zár	Likvid	Szibiláns
zöngétlen zárhang → zöngés zárhang	zöngétlen zárhang → zöngétlen réshang	zöngétlen zárhang → zöngés zárhang	zöngétlen zárhang → zöngétlen réshang		zöngétlen zárhang → zöngétlen réshang
zöngés zárhang → zöngés réshang	naz. z.h.-ból lett zöngés z.h. → nazális zárhang	naz. z.h.-ból lett zöngés z.h. → nazális zárhang	naz. z.h.-ból lett zöngés z.h. → nazális zárhang	zárhang → réshang	
nazális zárhangból lett zöngés zárhang → nazális	zöngés zárhang → nazális	/t/, /r/ → /l/, /r/ zöngésedés	/t/, /r/ → /l/, /r/ zöngésedés	/t/, /r/ → /l/, /r/ zöngésedés	/l/, /r/ → /t/, /r/ zöngétlenedés
		/m/ → /w/ zöngésedés		/m/ → /w/ zöngésedés	
/m/ → /v/ denazalizáció				/m/ → /v/ denazalizáció	
/h/ → /χ/ erősödés	/h/ → /χ/ erősödés	/h/ → /χ/ erősödés	/h/ → /χ/ erősödés	/h/ → /χ/ erősödés	/h/ → /χ/ erősödés
/s/ → /h/ gyengülés		/s/ → /h/ gyengülés			
/g/ eltűnése				/g/ eltűnése	

= *vi Venegroth* 'Menegrothban', *o+Caradhras* = *o Garadhras* 'Caradhrasról', *avo+caro* = *Avo garo!* 'Ne tedd!');

→ összetett szavak és laza szóösszetételek belső határán, főleg ha az első tag vége magánhangzó – vagy korábban az volt, de eltűnt (*calen+sad* = *Calenhad* 'Zöld Terület');

→ mellékneveknél és birtokos névmásoknál, ha azok egy főnév jelzőként szerepelnek (*mín* 'miénk', *maer* 'jó' → *mellon vaer vîn* '[a] mi jó barátunk');

→ közvetlenül az igét követő határozószóknál – és néha a közvetlenül a határozószót követő igéknél (*maethon+beren* = *maethon veren* 'bátran harcolok');

→ főneveknél (nevek esetében is), főnévi igeneveknél, ha azok a mondat tárgyaiként szerepelnek;

→ a közvetlenül a vonatkozó névmást követő egyes számú igéknél (*maetha-* 'harcol' → *i elleth i vaetha* 'a tündelány, aki harcol').

Nazális mutáció jelentkezik

→ a határozott többes számú névelő után (*galadh* 'fa' → *gelaidh* 'fák' → *i ngelaidh* 'a fák');

→ az *an* '-ért/nak/nek', *dan* 'ellen', *na(n)* '-val/vel', 'valamilyen jellegzetes dologgal bíró/ellátott' elöljárószók után (*an+Dúredhel* = *an Núredhel* '[a] Sötét Tündének');

→ szóösszetételekben, ha az első tag vége *-n* vagy *-m*;

→ a közvetlenül a vonatkozó névmást követő többes számú igéknél (*carfa-* 'beszél' → *in gyrrh i charfar* 'a holtak, akik beszélnek').

Kevert mutáció jelentkezik

→ a határozott névelővel összeolvadt elöljárószók után: *na* → *nan* 'a ...-hoz'/a ... felé', *be* → *ben* 'a ... szerint', *nu* → *nuin* 'alatt', *o* → *uin* 'ból/-ből', *or* → *erin* 'a ... felett'/a ...-on/-en/-ön' (*ben+tawarwaith* = *ben dawarwaith* 'az erdőtündék szerint', *nuin+caras* = *nuin garas* 'a város alatt').

Zár mutáció jelentkezik

→ néhány elöljárószó után: *o(d)* 'ból/-ből', *ned* 'ban/-ben'/-on/-en/-ön' (időben), *e(d)* 'kifelé vmiből' (*e+taur* = *e thaur* 'erdőből kifelé');

→ szóösszetételekben, ahol az első tag vége *-t* vagy *-d*.

Likvid mutáció jelentkezik

→ az *or* '-on/-en/-ön'/felett' elöljárószó után (*or+mîr* = *or vîr* 'egy ékszer felett');

→ szóösszetételekben, ha az első tag vége *-r* vagy *-l*.

Szibiláns mutáció jelentkezik

→ *o* 'ról/-ről', 'valamire vonatkozóan' elöljáró után (*o+periannath* = *o pheriannath* '[a] hobbitokról');

→ szóösszetételekben, ha az első tag vége *-s*.

Összegzés

Az előbbiekből látszik, hogy bár a sindarinra jellemző mutációk első ránézésre nagyon hasonlítanak a walesiekre, ám az alapkoncepció és a hangtani törvényszerűségeknek

való megfelelésen túl már a különbségek válnak dominánsá.

Ha már mutációra vetemedik egy nyelv, a hangképzés helyének és módjának megváltoztatására véges opció áll rendelkezésre, ennek ellenére a sindarin rokonítható mutációi sem követik szolgáian a kelta nyelvek által kitaposott ösvényt. A használat köre is adja magát az elöljárószókkal, az összetételekkel és a nyelvtani esetekkel, mondattani szerkezetekkel, de a konkrét szavak és esetek, melyeket Tolkien alkalmaz, nem azonosak az ihlető nyelvekéivel.

Bár a többféle mutáció rendszerszinten bonyolultabbá teszi a sindarint, ezzel párhuzamosan az alkalmazásaik szűkebb köre a használatukat megkönnyíti. A mennyiségi viszonyok mellett jelentős eltérés még a kelta nyelvekhez képest, hogy a sindarin mutációk nem egymást kölcsönösen kizáró helyzetekben jelentkeznek, hanem összefuthatnak bizonyos körülmények között. Nem elhanyagolható az sem, hogy mutálódnak-e a tulajdonnevek – a mai köznyelvi walesiben csak óvatosan (a személynevek szinte soha, a helynevek közül pedig csak a belföldiek), míg a sindarinban a jelek szerint minden korlátozás nélkül.

A sindarin tehát már csak a mutációk tekintetében sem egy kis kelta előőrsk Középföldén, de aki az egyiket kedveli, jó eséllyel a másikkal is kellemesen ki fog jönni.

Köszönöm Lőrinczi Gábor (*Cerebrum*) és Pődör Dóra [*Károli Gáspár Református Egyetem*] szakmai lektoroknak a cikkhez nyújtott segítséget.

Források

Carpenter, Humphrey (szerk.): *The Letters of J. R. R. Tolkien*, Houghton Mifflin Harcourt, Boston New York, 2013.

Derdziński, Ryszard: *Consonant Mutations in Conceptual Evolution of Noldorin/Sindarin Phonology*, 2004. Elérés: elvish.org/gwaith/pdf/consonant_mutations.pdf

Fauskanger, Helge Kåre: *Sindarin – the Noble Tongue. Ardalambion*. Elérés: folk.uib.no/hnohf/sindarin.htm

Forrai Sándor (szerk.): *A világ nyelvei*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1999.

Hickey, Raymond: *Sound change and typological shift – Initial mutation in Celtic*. In: Jacek Fisiak (szerk.): *Linguistic Typology and Reconstruction*. Mouton, Berlin, 1995.

Jones, Christine: *Welsh Grammar*. Teach Yourself, London, 2019.

Kálmán László – Trón Viktor: *Bevezetés a nyelvtudományba*. Tinta, Budapest, 2007.

Ó Sé, Diarmuid – Joseph Sheils: *Teach Yourself Irish – A complete course in understanding, speaking and writing*. Hodder & Stoughton, London, 2001.

Renk, Thorsten: *Pedin Edhellen – Sindarin tanfolyam* (ford. Szabó Ákos) v3.0, 2008. Elérés: sindarin.hu

Strack, Paul: *Eldamo – An Elvish Lexicon*. Elérés: eldamo.org

FEGYVERBE!

Készítette: Forgács Máté (Hirannor Luinthôn)

Párosítsátok össze a fegyverek neveit tulajdonosaikéval! Nehezítésként a szavak betűit ábécésorrendbe rendezve adtuk meg, valamint egy fegyverhez több tulajdonos is társulhat és maradhatnak páratlan fegyverek és gazdák is.

a) adilnrú	g) aaceghlln	n) aabimnrrrrttuú	o) éghintúw
b) ortu	h) adeéégimor	p) aahrtrú	q) aegilnru
c) deéhnot	i) beegl	l) hinort	r) áfklnu
d) ghilnot	j) abdeglmorr	s) déhnotwy	t) ádfkooórssz
e) ciorrst	k) adiilr	u) adggilmnr	v) ábbiklóóssz
f) aagnorr	m) eghimrru	w) aadfgln	x) gnortu

Megoldás: a-f: Andúril - Aragorn; e-l: Orcrist - Thorin; g-d-i-n: Anglachel - Thingol; Beleg, Turin Turambar; j-q: Dramborleg - Tuor; k-i: Dairir - Beleg; m-c: Hergrim - Théoden; o-h: Guthwine - Éomer Eadig; p-d: Aranrúth - Thingol; r-t-v: Fullánk - Zsákos Frodó, Zsákos Bilbó; u-w-x: Glamdring - Gandalf, Turgon; q: Angurief; s: Thëodwyn.

NYEREMÉNYJÁTÉK

Készítette: Forgács Máté (Hirannor Luinthôn) és Horváth Boglárka Szilvia (Míriel Eryndis)

Melyik állítás igaz? Az igaz állítások betűjelét sorban összeolvasva a nyereményjáték megfejtését kapjátok megoldásul.

- Durin Kapujának felirata és jelszava nem a törpök titkos nyelvén íródott.
- Bombadil Tomának a dal szerint zöld volt a zekéje és barna a csizmája.
- Elessar király az őszi napéjegylenőség előestéjén vette feleségül Arwen Undómielt.
- Gandalf Erkenbranddal és a nyugathalmiak megmaradt csapatával érkezett meg a Helm-szurdokba.
- Ioreth emlékeztette Faramirt az ősi hagyományra, hogy a király keze gyógyító kéz.
- Éomer Aragornnak adta Gárulfot, akinek egykori gazdája Éothain volt.
- Haldir, Rúmil és Orophin testvérek voltak.
- Miután Frodóval elfogták, Samu Gollam nyakára kötötte a lórieni kötelet.
- Faramir a Gyűrűháború után Ithilien hercege lett, és az Eryn Arnien hegyei közt lakozott.
- Gollam a Cirith Thoronathon át akarta vezetni Frodót és Samut Mordorba.
- Gimli szerint Trufa és Pippin haja mintha sűrűbbé és göndörebbé vált volna, mialatt Szilszakáll vigyázott rájuk.
- Frodó Zsáklakot tökéletes rendben és tisztaságban adta át Lobéliának.
- Beregond, a Fehér Század kapitánya Barahir fia volt.
- A morannoni csata után Aragorn Észak-Ithilienben, a Cormallen mezején ütött tábort.

Küldd el nekünk a megfejtésedet a lassi.szerkesztoseg@tolkien.hu e-mail címre 2023. június 30-ig!

A megfejtők között A Homály visszatér (Középfölde Históriaja 6.) egy példányát sorsoljuk ki. A nyereményjáték részletes szabályzata a Tolkien.hu portálon érhető el.

A 2022. januári szám nyereményjátékának megfejtése: Talpas.

TRÜKKÖS TALÁNYOK

[TLV 2022/2023]

Írta: Valinori Temetkezési Vállalat

Rejtélyes kis barlangok,
gonosz lények laknak ott.
Toma megment, ha tudod,
a dal mit mutatott.

Írta: Anonim Aranyfüggők

Lobog a láng, mégsem éget,
Hűvös éjen átmelenget.
Mégis, hogyha sors letör,
Előbb felgyúl, majd kihűl.

Írta: Alulfizetett Mordori Határőrök

Bárányaim irhája zöld,
az eledelem a föld,
birkáimat, ha bántod,
ha mágus vagy is, megbánod!

Megoldások balról jobbra: Sírúccák; remény; fapásztor.

AZ ELSŐ MTT KERESÉSE

Készítette: Pálfi Botond (Tindómé)

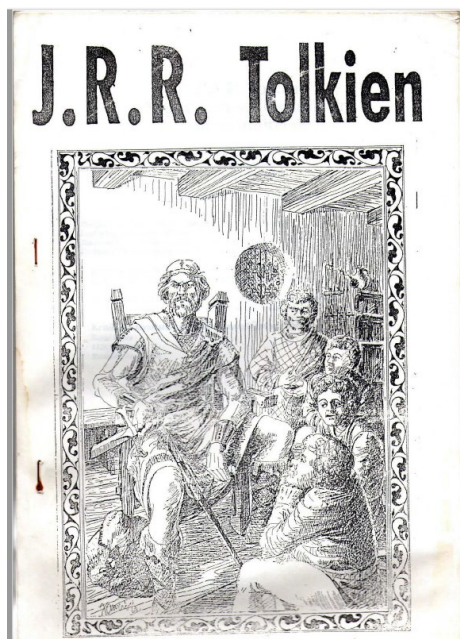
Koltai M. Gáborról elsősorban színházi körökben hallhatunk: számos darabot rendezett kőszínházakban és független társulatokban egyaránt, emellett a Színház- és Filmművészeti Egyetemen is oktat. Tolkien-rajongók számára azonban máshonnan is ismerős lehet a neve, hiszen a Befejezetlen regék, valamint a Szörnyek és itészek fordítói között is felbukkan. Vele beszélgettünk Tolkien szövegeihez fűződő kapcsolatáról, érettségi melletti fordításról és Tolkien-társaságokról. A válaszokban sokan magunkra ismerhetünk: a szöveg mögött a tolkien életműért rajongó, lelkes fiatal képe rajzolódik ki.

Hogyan ismerkedett meg Tolkien munkásságával, mi volt az első, amit olvasott tőle?

Szerintem úgy, mint mindenki más; anyám kezembe nyomta *A hobbitot* (akkor még *A babó* címen), én pedig megtaláltam a polcon a folytatását. A háromkötetes *A Gyűrűk Ura* már abban a percben elvarázsolja az embert, amikor először a kezében tartja. *A végtelen történetben* van egy pillanat, amikor a főszereplő a kezébe vesz egy könyvet, és megérzi, micsoda szédítő, életre szóló utazás lesz ez egy másik világba, ahová mindig is vágyott. Velem is ez történt: már akkor tudtam, hogy hosszú évekre a legfontosabb könyv lesz számomra, amikor még hozzá sem kezdtem.

Ráakadtunk az interneten az *Elanor* magazin első, 1990 végén megjelent számára, és ebből értesültünk az akkor alakult Magyar Tolkien Társaságról. Meddig tartott, hogyan ért véget ez a kezdeményezés?

Az *Elanor* magazin és az akkori Magyar Tolkien Társaság is egyszemélyes kezdeményezés volt, az én kamaszos lelkesedésem fűtötte. Akkoriban rengeteg fénymá-solt, néhány száz példányban sokszorosított fanzin jelent meg, tele sci-fi- és fantasy-novellákkal, és virágoztak a

Kép: J. R. R. Tolkien magazin

kisebb-nagyobb létszámú szerzői és rajongói klubok. A Galaktika Könyvesbolt külön polcot szentelt az amatőr és fél-profi kiadványoknak. Részese szerettem volna lenni ennek a mozgalomnak, azt képzeltem, hogy felnőttként sci-fi íróként keresem majd a kenyeremet Tolkien-ról legfeljebb csak elismerő szavak jelentek meg ezekben

a kiadványokban – *A szilmarilokról* vagy az első néhány köteténél járó *The History of Middle-earth*ről még csak említés sem esett. Tizennégy évesen elhatároztam, hogy én leszek a Tolkien-életmű hazai terjesztésének motorja. Részleteket fordítottam le, kiadók-nál házaltam velük. Az *Elanor* magazin-nak nem született újabb száma, de

egy évvel később készítettem egy *J. R. R. Tolkien* című fanzint, amiben *Az erebori kutatás*, a *Pepecs levele* című mese, az *Ambarkanta* egy részlete és *A hobbit* annotált kiadásának egy szemelvénye kapott helyet. Kornya Zsolt néhány évvel korábban *Oberon-könyvek* címmel készített egyszemélyes fanzint: a számára fontos fantasy-szerzők írásait fordította le és terjesztette indigóval sokszorosítva. Őt utánoztam, amikor elhatároztam, hogy Tolkien-sorozatot indítok, és legalább érzékeltetni próbálom a hazai rajongótábor és az érdeklődő kiadók számára az életmű sokféleségét, mélységeit. Mindeközben Tolkien-rovatokat vezettem néhány rövid életű, kereskedelmi forgalomban lévő sci-fi magazinban; ezekből rengeteg tűnt fel a rendszerváltás környékén, és egy-két szám után elsorvadtak. De ezekből a kezdeményezésekből fakadt az, hogy a Szukits Kiadó felkért a *Befejezetlen regék* lefordítására. Pontosabban arra, hogy megjelenésre ajánljak számukra egy könyvet a Tolkien-életműből. Gondolom, a hazai sci-fi mozgalomban akkoriban egyszerre számíthattam „Tolkien-szakértőnek”, gimnazistaként viszont olcsó munkaerőnek. Addigra *A szilmarilok* már megjelent magyarul, úgyhogy a *Befejezetlen regék* logikus vá-lasztás volt.

Fotó: Mészáros Csaba

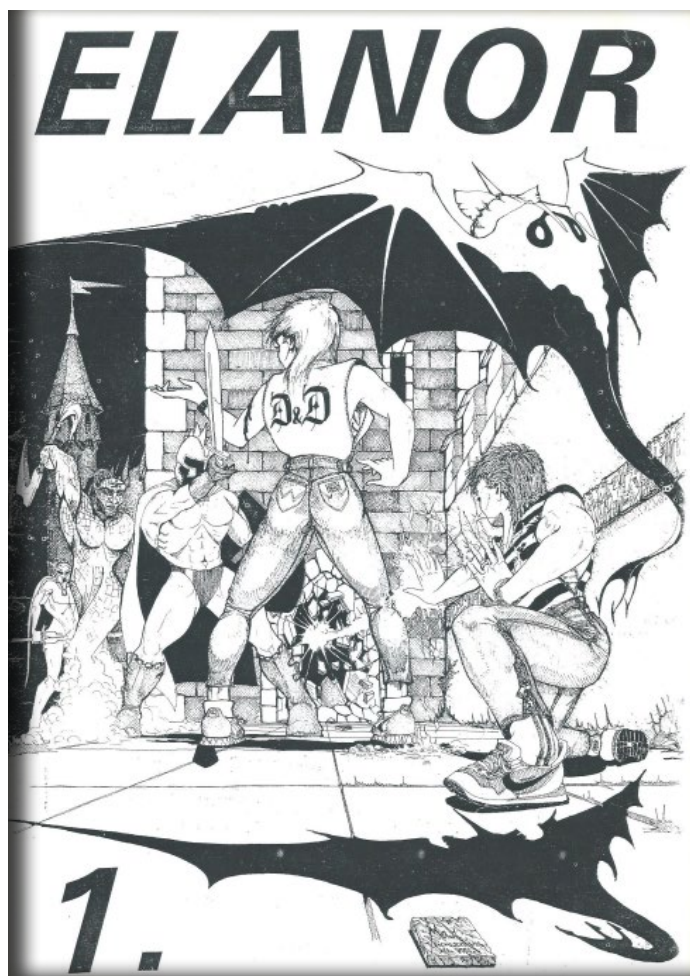
A Befejezetlen regék és a Szörnyek és ítések is több fejezetből áll, amelyeken több fordító dolgozott. Ez miért alakult így?

A *Befejezetlen regék* fordítása egybeesett az érettségi-vel és a felvételre való készüléssel. Tudtam, hogy nem vállalhatom be egyedül, így felkértem Szántó Juditot, aki a korszak egyik legnagyobb fordítója volt (legalább száz kötet fűződik a nevéhez), hogy legyen a társam. Ő dolgozott az első háromszáz oldalon, én a kötet második felén. Judit tüneményes asszony volt, először találkozott Tolkiennal, hatalmas kalandként élte meg. Egyedül Christopher Tolkien jegyzetei bosszantották – azokat fásztóan okoskodónak találta, a mitológiában viszont azonnal megtalálta magát. Túrín története volt a kedvence; van néhány mondat, amit ma is gazdagabbnak és költőibbnek találok az ő fordításában, mint *A szilmarilok* magyar kiadásában. Küldtem Juditnak néhány jegyzetet az egyes kifejezések magyar változatáról, azokkal remélni elboldogult. Pedig nem volt minden olyan triviális, mint az, hogy Réz Ádám vagy Göncz Árpád találmányait meg kell őrizni; az „adanokat” például akkor még rendre „edánoknak” fordították, holott sinda nyelven

az utóbbi az előbbi többszáma. Az istar-versike lefordítására Eörsi Istvánt kértem meg, akit apámon keresztül ismertem a színházi világból – mindössze egy üveg bort kért fizetségül. És nem mélyült el a mitológiában: ehelyett több változatot küldött, azt mondta, válasszam ki belőlük azt, amelyik a kontextusnak leginkább megfelel. Később hasonló okból nem vállaltam el a *Szörnyek és ítések*et teljes egészében; akkor már vizsgarendezéseim is voltak, képtelenségnek tűnt, hogy egyedül birkózzak meg vele. Abból a kötetből valójában csak a Sir Gawain-fejezet volt teljes egészében az én munkám, a többiben jobb-rosszabb nyersfordításokat stilizáltam újra.

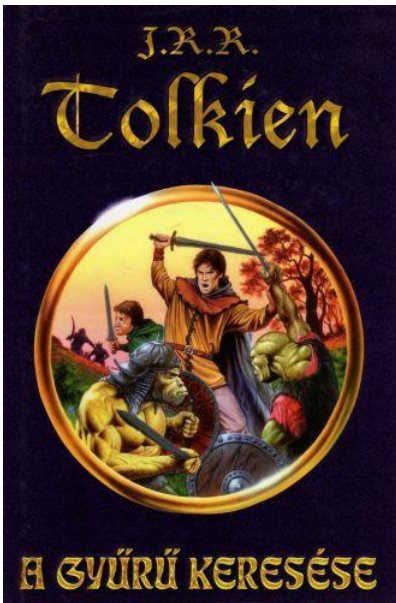
Miért lett a *Befejezetlen regék* címe az első magyar fordításban *A Gyűrű keresése*?

Én *Befejezetlen regék* címmel adtam le a fordítást, a kiadó kérdezett rá, hogy tudnék-e eladhatóbb címet javasolni; talán túlzásnak érezték az olvasó figyelmét felhívni arra, hogy a kötetben töredékek szerepelnek. *A Gyűrű keresését* azért ajánlottam, mert nem valamiféle kívülről ráerőszakolt frázis, hanem legalább az egyik fejezet címe, másrészt benne cseng a hívószó, a „gyűrű” – még ha ezzel

Bevezetés	Tartalom	
Azt hiszem, most, fanzinunk megjelentekor több embernek tartozunk magyarázattal. Szerepet játszik ebben az is, hogy első támogatóink - nevével most nem közöljük, bár nagyon szeretnénk - szinte az utolsó pillanatban vonta vissza az ígért segítséget, amely - többek között - a szedésre és a szaksorosításra vonatkozott. Az elsődleges ok persze a Vega Sci-fi Magazin (ufó, fantasy, palcoszt-ronautika) 4. számában napvilágot látott cikkcske, amiről itt és most szeretnénk kijelenteni, hogy megjelenése tökéletesen váratlanul ért minket, bár természetesen hálások vagyunk érte.	Szélesi Sándor: A gyűjtő	2
A dolog viszont úgy állt, hogy az MTT megalakulásáról, pontosabban megalakulási próbálkozásairól összesen három ember tudott. Ahhoz képest, hogy a szervezet augusztus folyamán tett egy kudarcba fulladt kísérletet arra, hogy különféle irányú tevékenységét fanzinban fejtsse ki, meglepően hamar jelent meg a tudósítás, mely lábra állásáról, azonnali megszűnéséről, illetve távlati terveiről tájékoztatta az érdeklődőket.	J. L. Borges: A Palota parabolája	4
A cikk minket lepett meg a legjobban, hiszen a hirdetéssel eddig egyszer próbálkoztunk, amivel aztán jól le is járatuk magunkat, az említett támogatás megvonása miatt. Mi bölcsen tanultunk a törtétekből, és szentül megfogadtuk, hogy bármilyen biztosnak tűnjék a lap megjelenése, mi többet nem hirdetjük.	TOLKIEN - az MTT rovata	5
Másfelől viszont - hogy az előzőnek legyen valamilyen funkciója is -, kihasználnám a helyet arra, hogy köszönetet mondjak Stark Zoltánnak (a kiadói tervek összeállításában való segítségért), Kis Ádámnak (a <i>Treason of Isengard</i> című kötet rendelkezésünkre bocsátásáért), és Novák Csanádnak (a tördelésért, az illusztrációkért, a rendelkezésünkre bocsátott könyvekért, stb...)	P. J. Farmer: Fejedelmi vad	8
Járja egy mondat nyugaton. Előre szólnunk, ne vegye senki magára. A következőképpen hangzik: "A profik építették a Titanicot. Az amatőrök a bárkát..."	Isaac Asimov: Az Első Törvény	9
a főszerkesztő	Howard Schoenfeld: Logikus felépítés	10
	KÖNYVEKRŐL	17
	High fantasy kirakat	18
	Zelazny: Chronicles of Amber	18
	Anthony: Apprentice Adept	19
	A könyvkiadók 1991-es SF és Fantasy terveiből	19
	Az 1990-es év hírei	22
	Robert E. Howard: A Végzet jobbkeze	25
	Michael Bratina: Az Út	28
	J. R. R. Tolkien: Pepecs levele (1. rész)	30
	MŰHELY	34
	Fantasy és mitológia	34
	Beszélgetés Gáspár Andrásal	35
	D. Kenney & H. Beard: A Gyűrűk Unalma (részletek)	38
	Lord Dunsany: A Zagyvanép hordója	43
	HUMOR	46
	Összegyűjtött Atlantisz-reklámok	46
	Látogatás az Atlantisznál	47
	Rejtvény	49
	ELANOR MAGAZIN	
	Science fiction & fantasy	
	Szerkeszti a Magyar Tolkien Társaság	
	Készült a Magyar Fantasy Egyesület támogatásával	
	A lap egyes példányai - korlátozott mennyiségben - beszerzhetők a Magyar Fantasy Egyesület címe: 1146 Budapest, Zsely Miklós út 14.	
	A TOLKIEN-ROVAT illusztrációit és egyéb anyagait Patsy Antonie-nek, a The Tolkien Society titkárnak mondunk köszönetet.	
	Magyar Tolkien Társaság és az Elanor levélcíme: Koltai Gábor, 1124 Budapest, Stromfeld Aurél út 38.	
	Az első és hátsó borító Zselvényi Csaba munkája	
	(c) Magyar Tolkien Társaság	
	Minden jog fenntartva!	

Kép: Elanor magazin [kronikak.hu/2021/12/03/magyar-szerepjatekos-fanzinok-9-elanor-a-protoruna/]

Kép: Szukits [szukits.hu/szerzok/j-r-r-tolkien] és a koncentrációm nagy része akkor már a színházra irányult. A Gawain-fejezet alliteráló szemelvényei sem voltak könnyűek, de az effajta szellemi kihívások mindig is magukkal ragadtak. Ami a *Befejezetlen regék*et illeti, ott Réz Ádám és Göncz Árpád nem pusztán a neveknek talált csodás magyar megfelelőket, de magát a stílust is megteremtették, amelyben ezek a szereplők megszólalnak – abban beszéltetni őket és a szerzőt olyan érzés volt, mint belebújni egy ruhába, amit valaki más már előttem tökéletesre szabott. De nem – nem fordítanék már Tolkien-t. A fordítás eleve nem a fő szakmám, rendező és színészpedagógus lettem, az írásaim is ezzel foglalkoznak, az angol irodalomra is ezen a szűrőn keresztül tekintek, most például a reneszánsz színpadi horrorról írok könyvet. Legfeljebb olyan színházi szövegeket ültetek át időről időre, amelyekről fontosnak tartom, hogy magyarul is hozzáférhetőek legyenek. Vagyis tulajdonképpen ez a fajta „küldetéstudat” megmaradt: azt fordítom le, ami nem a szakmai közbeszéd része, holott fontos volna, hogy az legyen.

A magazinban szóba kerül a The Tolkien Society is. Hogyan került kapcsolatba velük?

Nem beszélhetünk komoly kapcsolatról. Ahogy *A Gyűrűk Urát* fordító Göncz Árpádnak is lelkes levelet fogalmaztam (nagyon megható, meleg szavakkal válaszolt, holott akkor már javában köztársasági elnök volt), ugyanígy kerestem fel Tolkien angol kiadóját, akik a Tolkien Societyhez irányítottak. Ők a megkeresésemre különféle sajtóanyagokat küldtek a kiadványaikról és a tevékenységükről. Mindez sokat segített abban, hogy amikor gimnazistaként külföldre utaztam egy-egy angol nyelviskolába, tudjam, mit keressek a könyvesboltokban. A History

kissé félre is vezeti az olvasót, aki arra gondolhat, *A Gyűrűk Ura* folytatását tartja a kezében.

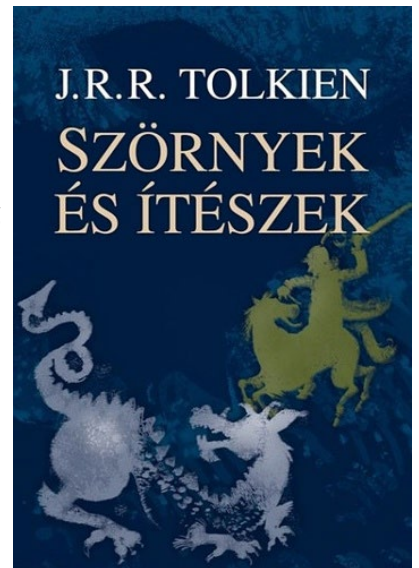
Mi volt a legnagyobb kihívás a Tolkien-szövegek fordításában? Fordítana-e még Tolkien-t?

Leginkább a *Szörnyek és Ítések* szakszövegeivel gyűlt meg a bajom, de talán azért is, mert az érdeklődésem

akkori négy kötetén kívül egy tünde–angol szótárt, az *Atlasz* első kiadását és néhány ottani fanzint is beszereztem. A Magyar Tolkien Társaság ugyanakkor egyszemélyes maradt; kaptam ugyan néhány levelet az ország különféle területein élő Tolkien-rajongóktól, de abban bíztam, hogy ők majd helyi klubokat alapítanak. Én magam viszont lusta voltam ahhoz, hogy az ehhez szükséges szervezői munkát elvégezzem. Aztán, ahogy közeledett az érettségi, már a *Befejezetlen regék* fordításán dolgoztam, másrészt a felvételre készültem. Így aztán szépen lassan, ahogy fölvettek a Színház- és Filmművészeti Egyetemre, Tolkien és a sci-fi visszaminősült az életemben hobbivá, a Magyar Tolkien Társaság nemes eszménye pedig hamvába halt. Az időközben megjelent kötetet viszont mégiscsak sikerként könyvelhettem el: mindenki számára világgossá vált, hogy számtalan Tolkien-mű vár még felfedezésre és magyar kiadásra.

Mennyire foglalkozik mostanában Tolkiennal? Ismeri a mi Magyar Tolkien Társaságunkat?

A History-széria utolsó köteteit már nem olvastam, mint ahogy az újonnan publikált mítoszváltozatokat (a Túrin-, Lúthien- és Tuor-történetet) sem hasonlítottam össze a korábbi verziókkal. Az Amazonon futó sorozatot persze megnéztem, nem volt túl jó véleményem róla. Már *A hobbit* megfilmesítéséért sem rajongtam. Amikor viszont a húrelmélet kapcsán arról olvastam, hogy a világ a különféle részecskék zenei összerezgéséből fakad, újraolvastam az *Ainulindalét*, és a neten keresgélve boldoggá tettem, hogy mások is rábukkantak erre az analógiára. Azt hiszem, Tolkien a múltam fontos és meghatározó kincsei között foglalta el a helyét: hatalmas szeretet fűz hozzá, de már nem a jelenem része. Ugyanakkor roppant nagy szimpátiával tekintek a mostani MTT-re, irigységgel vegyes örömmel nézegettem a kiadványaitokat, a rendezvényeiken készült fényképeket, a rengeteg lelkes fiatait. Az újabb kiadások szaklektorálása nagyszerű dolog, és azt, hogy a History-sorozatot végre sikerült elindítani Magyarországon is, még hozzá minőségi fordításban, hatalmas teljesítménynek és fegyverténynek tartom.

Kép: Szukits [szukits.hu/szerzok/j-r-r-tolkien]

TOLKIENI IHLETÉSŰ RECEPTESKÖNYV?

Robert Tuesley Anderson: *Recipes from the World of Tolkien*. Thunder Bay Press, San Diego CA, 2020.

Írta: Rácz Lilian

2020-ban a Thunder Bay Press egy nem mindennapi könyv kiadására vállalkozott: Robert Tuesley Anderson *Recipes from the World of Tolkien* című könyve ugyanis egy olyan szakácskönyv, amely Tolkien két legismertebb történetét, *A hobbitot* és *A Gyűrűk Urát* vizsgálja gasztronómiai szempontból.

Műfaja és szerkesztése ellenére a *Recipes from the World of Tolkien* ismeretterjesztő igényű, még ha limitáltan is: a hagyományos receptközlés mellett igyekszik feleleveníteni, magyarázni a sokak által szeretett világot, mindig szem előtt tartva az elsődleges tematikát, amely persze az étel a tolkien művekben. A könyvet forgatva rögtön feltűnik a sok színes illusztráció: a minimalista, néhol fekete-fehér vonalrajzokat különböző stílusú színes rajzok és részletes, teljes festmények váltják, ezáltal vizuális élménnyé téve már az első fellapozást. A kötet struktúrája átlátható és témához illő: a tartalomjegyzékben is észrevehető, de a szerző a bevezetőben szintén említi, hogy elsősorban a hobbitok hatékeztése – reggeli, második reggeli, tízórai, ebéd, uzsonna és vacsora – köré szerveződnek a receptek (illetve a könyv végén lezárásképp van egy „plusz egy” fejezet az italoknak is). Ez az ismerős-barátságos struktúra rögtön megadja a kötethez az alaphangulatot, és izgatottan lehet beleásni magunkat a hetvennyolc recept – és az ezeket kísérő kiegészítések, rövid elemzések – böngészésébe.

Anderson úgy fogalmaz a bevezetőjében, hogy „harcosok és hősök, kicsik és nagyok, emberek, törpök, mágusok és hobbitok – különösen a hobbitok – jelentős érdeklődést mutatnak az ételek és italok iránt” a két tolkien műben, de legalábbis számtalan referencia van különböző „reggelikre, ebédekre, vacsorákra, lakomákra, utazóétkekre és varázslatos italokra”. Ahogy azt a tolkien világot ismerők jól tudják, Középföldén a hobbitok mindennél fontosabbnak tartják, hogy az asztalra jó étel és finom ital kerüljön. A *Recipes from the World of Tolkien* azonban egyenesen azt állítja, hogy a két műben az ételreferenciák számossága és jellege (bizonyos étek részletes és feltűnően szeretetteljes leírása) arra enged következtetni, hogy Tolkien gasztronómia iránti érdeklődése már-már a hobbitok ételszeretetéhez hasonlítható. Ennek ellenére sem a bevezető és magyarázó szövegek, sem a receptek nem kizárólagosan hobbit-fókuszúak: hiszen „hogyan is felejtethetnénk el a Samu-féle nyúlörköltöt [...], Bombadil Toma és Aranymag vegetáriánus reggelijét [...], illetve a törpök Bilbónál elfogyasztott lakomáját”? És valóban: ezeknek az ételeknek – és még jónéhány másinak, amelyet a recepteskönyv valamilyen formában taglal

– nem csak a karakterek szintjén van szerepük. Egyrészt hozzájárulnak a narratív struktúra alakulásához (*A hobbit* és *A Gyűrűk Urá* fő eseménysorozatának elindulását is egy-egy otthonos lakoma előzi meg), másrészt érzelmi töltettel is bírnak (a nyúlörkölt Samu Frodó iránt érzett szeretetét és gondoskodását, illetve a hobbit reményteljességét, az otthonához való megszüntethetetlen kötődését mutatja meg).

A kötetbe válogatott ételek egy része konkrétan szerepel *A hobbit*-ban vagy *A Gyűrűk Urá*-ban, míg másokat inkább adott jelenetek, szereplők, helyzetek, vagy egész egyszerűen a tolkien világ, annak feltételezhető adottságai és igényei inspiráltak. Az ebéd- és vacsorarecepteket leszámítva nagyjából ugyanannyi édes és sós étel található az egyes fejezetekben: ha valaki a sós reggelik kedvelője például, annak ez a könyv kincsesbánya, hiszen az édes reggelik általában felülreprezentáltak, itt azonban remekül eltalált az egyensúly az édes és sós receptek között. Fontos azt is megemlíteni, hogy a számos húsos recept beillesztése mellett a könyv láthatóan törekszik arra, hogy vegetáriánus- és vegánbarát legyen: *Beren krumplis kenyérének* receptjénél a szerző például hangsúlyozza, hogy Beren a tolkien világ egyik kimondottan vegetáriánus (fő)szereplője. Emellett pedig sok esetben találhatunk hasznos ajánlásokat alternatív összetevőkre és készítési módokra, ezáltal inkluzívabbá, elérhetőbbé téve az adott ételeket.

Bár szívem szerint szinte az összes ételt szívesen kipróbálnám, a reggelik közül különösen kiemelkedőnek találok a *baconös és gombás frittatát*, a *fűszeres körte- és vörösáfonya-muffint* és *Beorn mézes süteményét*. A másodikreggeli-szemelvényeknél figyelemre méltó *Zsizsik gazda pirtósa vadgombákkal*, a *sárkánytojások* és az *erdei gyümölcsös bruschetta*, tízórai pedig olyanok közül választhatunk, mint a *lembaskenyér* és *Beorn meleg, sült sajtja*. Ebédre remek előétel lehet a *diós, körtés és zöldleves saláta*, levesnek ajánlott a *Pajkos Póni-féle krumplis fokhagymaleves*, főfogásként pedig elkészíthetjük *Pippin Minas Tirith-i ebédjét* is. Uzsonnára érdemes kipróbálni a *fűszeres szilvapudingot* vagy – egy fokkal nagyobb kihívást keresőknek – *Bilbó száztizenegyedik születésnap tortáját*. Vacsorára olyan receptek közül szemezgethetünk, mint a *sütőtökös és kecskesajtos egybesült* vagy *Samu nyúlörköltje*. A felsorolt ételeket kísérhetjük alkoholmentes italkülönlegességekkel, például *athelas-teával* vagy a *Vén Tuk forró csokoládéjával*, illetve alkoholos italokkal, legyen az *Moria forraltbora* vagy egy kellemes *mézsör*.

A kötetben az egyes receptek mellett lévő pársoros magyarázatokon túl Anderson hat rövid elemzést írt a hobbitok és a tündék ételhez való kötődéséről, magunkkal vihető fogásokról, rendhagyó étkezési szokásokról, valamint a lakomázás és italfogyasztás hagyományairól Középföldén. Ezek persze nem tudományos igényű írások, hanem az említett témák rövid, könnyen olvasható összefoglalásai. Érezhetően azzal a céllal kerültek be az egyébként (a tolkieni kontextust leszámítva) viszonylag „hagyományos” építkező recepteskönyvbe, hogy azoknak is fogyasztható legyen a kötet, akiknek Középfölde atmoszférája, illetve étkezési szokásai nem triviálisak.

Összességében én jó szívvel ajánlom a *Recipes from the World of Tolkien* minden angolul olvasni tudó érdeklődőnek, aki szívesen merül el egy olyan, Tolkienhoz kapcsolódó kötetben, amely a tematikai megközelítésből adódó könnyedsége ellenére – vagy épp azáltal – tudja hozni a tolkieni világ bizonyos fontos aspektusait, a komfortérzet és a melegséget, miközben összekapcsolja ezeket a főzés természetszerűleg alkotó és sokszor közösségi jellegével. Én a magam részéről tartom, hogy bár magunknak főzni is kellemes, nincs is annál jobb, mint amikor mást vendégelhetsz meg egy tál finom étellel – ebben pedig mindenképp segítségünkre lesz ez a recepteskönyv.

MATHOM A KÖNYVESPOLCON

J. R. R. Tolkien, Brian Sibley (szerk.): *The Fall of Númenor*. HarperCollins, 2022.

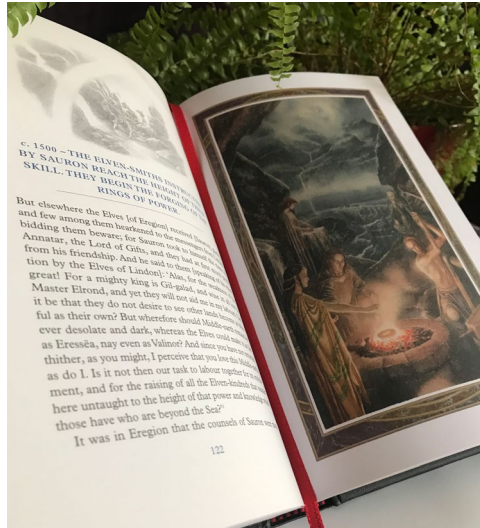
Írta: Forgács Máté (Hirannor Luinthôn)

Novemberben jelent meg a legújabb Tolkien-könyv. A kötet valóban nagyrészt az ő írásait tartalmazza, alig van benne szerkesztői kommentár. Bár Brian Sibley több interjúban is említette, hogy csak korábban megjelent szövegeket használt fel, és nem fog szerepelni eddig publikálatlan írás, ennek ellenére voltak olyan várakozások, melyek szerint sok új dolog derül majd ki a másodkorról, így valószínűleg lesznek, akik csalódní fognak. A legtöbb kritika is azt rója fel, hogy a kötet valójában redundáns, a hasznossága megkérdőjelezhető. Szép, jól mutat egy gyűjteményben, de igazából olyan, mint egy mathom a hobbitoknál.

A könyv szigorú időrendi sorrendet követ, a történet gerincét *A Gyűrűk Ura* B. függelékében megjelent **Esztendők számlálásában** található kronológia adja. Ezt töltik ki az elsősorban a *Befejezetlen regékben*, a *Középfölde Históriaja* sorozatban, *A szilmarilokban* és a *The Nature of Middle-earth*ben megjelent írások, de fellelhető idézet J. R. R. Tolkien leveleiből és *A Gyűrűk Urá*ból is. A szerkesztő összesen tizenhárom forrásból vett át részleteket, néha csak egy-egy mondatot vagy bekezdést, ahol valamelyik szereplő megemlít valami fontosat a másodkorral kapcsolatban. Ilyen például Isildur leírása az Egy Gyűrűről vagy Faramir álma. Érdekesség, hogy *Az elveszett út* Númenorral kapcsolatos fejezetei külön, a **B függelékben** olvashatóak. Minden történet csak egyszer szerepel a főszövegben, az alternatív változatok is csak a végjegyzetekben kaptak helyet. Az sem igaz, hogy minden másodkorr

kapcsolatos történet bekerült volna a kötetbe. Van, amire csak hivatkozás van, és akad olyan is, ami teljesen kimaradt, például a *Sauron vereségében* (*Középfölde Históriaja* IX.) szereplő **The Notion Club Papers** másodkori részei. A kötet elején olvasható egy rövid összefoglaló a korábbi korokról, az **A függelékben** pedig a harmadkorról. Több, a könyvről szóló írásban is kiemelik, hogy jó ötlet volt Tar-Aldarion és Erendis történetének feldarabolása az időrendi sorrend érdekében, és kontextusba helyezése a Középfölde más részein történt eseményekkel, ezáltal még teljesebbé válik az ő „nagy regéjük”.

A főszöveg nem teljesen egységes, regényszerű, mert a különböző forrásokból származó részek néhol elkülönülnek egymástól, és helyenként szerkesztői megjegyzésekkel is kiegészülnek, de így is sokkal inkább folyamatában olvasható, mint a *Középfölde*

Fotó: Selmecci Szonja (Níniel-Nienor) *Históriaja*. Összességében egy jól szer-

kesztett, könnyen kereshető, viszonylag olvasmányos összefoglaló a másodkorról.

A könyv legfigyelemreméltóbb részét és újdonságát azonban az Alan Lee által direkt ehhez a könyvhöz készített illusztrációk jelentik. A – borítóképet is beleértve – 11 színes kép mellett külön figyelmet érdemelnek a ceruzarajzok is. Még maga Brian Sibley is azt mondta a könyvbemutatón, hogy a szöveget figyelmen kívül hagyva már csak a képekért megéri megvásárolni a kötetet. A könyv a rajzok mellett tartalmaz három Christopher Tolkien által rajzolt térképet is, ezek közül kettőt a Nicolette Caven által színezett verzióban.

NERWENKE KALANDJAI

avagy mi a probléma *A Hatalom Gyűrűivel*

Írta: Sárdi Krisztina (Nati)

Ha *A Hatalom Gyűrűi* (The Lord of the Rings: The Rings of Power) első évadának egésze olyan lett volna, mint az utolsó rész, akkor ez az írás valószínűleg nem születik meg. Ám hiába lett a végére egészen élvezhető az Amazon sorozata, a nyolcadik rész végre vállalható dialógusai, ötletes megoldásai és jó ritmusa sajnos nem kárpótolnak a maradék hét órányi szenvedésért. Még úgy és akkor sem, ha a tolkien korpuszhoz való hűséget elengedjük, illetve nem kérjük számon a lore-ismeretet.

Ugyanis hiába nem hardcore tolkienita fanok képezik célközönségét – tehát az alkotók joggal gondolkozhattak olyan nézőkben, akiknek nem okoz fájdalmat, hogy Elendil már él a Gyűrűk kovácsolásának idején –, *A Hatalom Gyűrűi* akkor is rossz sorozat, némi cinizmussal élve: termék. Történetzállai nem koherensek, tele van összefüggéstelenségekkel, a sorozat saját belső időkezelése sokáig értelmezhetetlen, párbeszédei nagyrészt papírízűek és nevetségesek, valamint bár látványvilága valóban elképesztő, sokszor feleslegesen hatásvadász. Vagy szájbarágós, lásd Mordor megszületésekor a kilencvenes évekbeli televíziós szériákat idéző feliratozás módját, illetve magát ezt az eszközt. Morfydd Clark a főszereplő Galadrielnek rettenetes színészválasztás: két arckifejezése van az egész sorozaton belül, és mindenre azokat használja. Említhetjük még a Sauron-fanklub három druidáját is, akikről nyolc részen át nem derül ki, kicsodák, honnan jöttek, mit akarnak, miért, és legfőképp mi értelme van őket minduntalan megmutatni. Persze a végén kiderül, azért, hogy a Sadocot alakító Sir Lenny Henry kaphasson egy gyönyörű jelenetet – hiszen vásznon, képernyőn szépen haldokolni nagyon nehéz –, és végre megmutathassa, nem véletlenül ütötték lovaggá. E pillanatokban az egyszeri nézőnek minden kedve elmegy attól, hogy tovább nézze a sorozatot.

Az előbbieken nem véletlenül használtam a termék szót, hiszen a készítőknél: Patrick McKaynek és J. D. Payne-nek meg kellett mutatni, mire költötték Jeff Bezos pénzét. Nem véletlenül lovagol Galadriel lassított felvételen a númenori tengerparton, vagy robban fel a flotta több hajója.

Az íróknak a jellemábrázolás sem erősségük. A főszereplő, kötelező „erős női karakter”, Galadriel az egész sorozatban mást sem csinál, mint hisztizik és dühöng, a lore-t nem ismerők számára hobbitokként beharangozott, az elején kedves, természeti népnek beállított gyaplabúákról kiderül, hogy a sebesültjeiket, gyengéiket hátrahagyják, Gil-galad nagykirályról a legtöbb, amit megtudunk, hogy egy cselszövő, kapzsi zsarnok, de Isildurból is nagyjából annyit látunk, hogy nem akar tengerész lenni.

Kép: jelenet *A Hatalom Gyűrűi* című sorozatból (Amazon Studios)

Apropó Isildur: az egy dolog, hogy többezer évet ug-runk az időben, az is, hogy semmi keresnivalója sem lenne még Középföldén se neki, se Elendilnek; de ráadásul McKay és Payne el akarják hitetni a nézővel, hogy meghalt, miközben mindenki, aki látta *A Gyűrűk Ura* filmeket, tudja, hogy ez nem így volt. És a sorozat nézőinek nagy százaléka biztosan látta. Ez elég nagy dramaturgiai hiba: feszültségkeltésből egyes. Még egy betűt sem kell hozzá elolvasni. Szintén Szálás Elendil családjához kapcsolódik az évad egyik legnagyobb kérdése és következetlensége: hol van Anárion?

Említés szintjén többször szóba kerül, ám soha, egy pillanatra sem látjuk – ez még akkor is hiba, ha kell tartalékolni valamit a következő évadokra. Főleg azt tekintve, hogy a családban mindenki mást viszont megismerünk, az eddig nem létező húgot, Earient is.

Utóbbi Durin herceg felesége, Disa mellett a sorozat két olyan „toldaléka” a tolkien korpuszhoz, amely szellemiségében illeszkedik annak egészéhez. Durin és Elrond barátsága, a törpasszonyok éneke, a númenori lány karaktere mind olyan újítások, amelyeket talán még maga a Professor is elfogadna. Az utolsó részben a három tünde gyűrű kovácsolásának szekvenciája is szép, ahogy Celebrimbor műhelyében Fëanor kalapácsától is megdobbann a szívünk. Itt kell megjegyezni – visszatérve a látványra és az anyagiakra –, hogy Númenor és a másodkori Khazad-dűm ábrázolása valóban lélegzetelállító. Szintén remek csavar, ötletes és izgalmas megoldás Halbrand és Galadriel szó-, pontosabban gondolatpárbaja a nyolcadik részben.

Éppen emiatt kár ezért az évadért. Ilyen látvánnyal, ennyi pénzből, kicsit több odafigyeléssel és leleménnyel, jobb rendezőkkel, kevesebb önállósodással, a tolkien eszményekhez és a lore-hoz nagyobb hűséggel, nem félve attól, hogy majd a néző nem tudja követni a kronológiát vagy a sok szereplőt, *A Hatalom Gyűrűi* akár még jó is lehetett volna. Így – egyelőre – kihagyott ziccer.

NE MENJEN EL TŐLE A KEDVED!

Írta: Sárközy Anna Regina (Snufi)

Amikor bejelentették, hogy a *Rings of Power*, azaz A Hatalom Gyűrűi sorozatot elkészítik, sok jóra nem gondoltam. Akkor nem figyeltem, ki és milyen jogokat vett meg pontosan, de zsigeri ellenszenvet váltott ki belőlem. 2001-ben olvastam először A Gyűrűk Urát, bár az első film után kerítettem csak sort a harmadik kötetre, de emlékszem, hogy izgatottan ültem a moziban, és több jelenet láttán éreztem valami furcsa elégedetlenséget. A látvány remek volt, de nem tudtam felhőtlenül örülni a látottaknak, mert eltértek a könyvtől.

A sorozatot kötelességtudatból kezdtem el nézni. Sokat felejtettem a lore-ból, viszont az első epizódok láttán fellelkesültem, ezért fogtam a Tolkien-köteteket, és elkezdtem módszeresen utánanézni az egyes pontoknak, amelyekben eltér a sorozat, és amelyekben egyezik.

Dramaturgiailag több problémát találtam, mint ahány lore-beli eltérést. Kezdjük a szereplőkkel, szövegeikkel és döntéseikkel.

Galadriel karaktere szinte bosszantóan szeszélyes és vakmerő, de ezzel érzékeltethették, hogy még fiatal, és nem ugyanaz a kiforrott személyiség, mint akit a Peter Jackson-féle filmekben láttunk. Túlságosan sok logikátlan döntése volt, a párbeszédei olykor buták, ezt sajnáltam. Ugyanakkor a filmeket a sorozat után újránézve mégis visszaköszön Galadriel erős, kalandvágó személyisége, magam is meglepődtem, hogy másként emlékeztem. Ebben a tekintetben tehát a karakteralkotás harmonikus volt.

Halbrand karaktere valóban nem tükrözte azt, amit a lore implikál. Az évad elején ad hoc jött-ment, mint akit a puszta véletlen sodort egyik helyzetből a másikba, majd végül oda, hogy szeretné Középföldét az uralma alá vonni. Az első évad végén kaptunk először konkrét nyomokat arra vonatkozóan, hogy ő is lehet Sauron, nem csak a rejtélyes „meteoreMBER” vagy Adar, de eddig a pontig lehetett éppen a három kámzsás alak valamelyike is. A három alakra egyébként nem tudok magyarázatot, bennük nem ismerem fel semmilyen csoportot a kötetekből. Halbrand „ajándéka” Celebrimbornak viszont már egyértelmű volt.

Elrond szerintem zseniális, a Durin herceggel való kapcsolata üde színfolt. A gyaplábúak közül Sadoc remekül hozza a bölcs és bizalmatlan, míg Poppy és Nori a túl kíváncsi hobbitösök figuráját. Ezek a szereplők nekem organikusán illeszkednek a történetbe. Az újonnan alkotott karaktereket egészen addig furcsálltam, amíg rá nem eszméltem, hogy a sorozathoz megvásárolt jogok nem engedik meg, hogy bármely szereplőt megformálhassanak a készítő, így Arondir és Bronwyn szerepe az volt, hogy az ő nézőpontjukból ismerjük meg A Gyűrűk Ura függelékeiben leírt

néhány sort, amiből a történet kikerekedett. Mivel az egész első évad a függelékekben alig pár oldal, ezért a karakteralkotásban szabad kezet kaptak az írók. Azt gondolom, ezzel a lehetőséggel jól éltek.

A történetészövésre áttérve különösen tetszett, hogy a tolkieni mitológiában több helyen is előforduló Holdbéli Ember – aki a hobbitokra nagy hatással volt – megelevenedik a szemünk előtt egy istar képében. Ami a történettel kapcsolatban visszhangot keltett még, az az, hogy Isildur halálát sejtetik a Mordor kialakulását követő képsorok, de én ezt dramaturgiai fogásnak tartom.

Azt gondolom, hogy nehéz dolguk volt a készítőknél. Míg A Gyűrűk Ura és A hobbit együtt ezres oldalszámú, ehhez képest ez a sorozat néhány lapnyi jegyzetből épül fel. Azt, hogy az események mennyire gyorsan követik egymást a sorozatban, meg kell védenem, hiszen a mozgókép nem feltétlenül alkalmas arra, hogy emberi életeken átívelő történetet mutasson be hatásosan. Ha az idő múlását a szereplők cserélgetésével érzékeltetnék, a szereplőket nem lenne időnk megismerni. Elismerem, hogy több eseményt kissé „összerántottak” időben. Annatar nincs jelen, és az istar Középföldre érkezése sem vág teljesen egybe a lore-ral. Sajnáltam, hogy Círdan sem jelent meg az első évadban, de túl sok jelentőségét nem érzem annak, hogy ezeken változtattak. Érdekes még, hogy mennyire más arányban hangsúlyoz a sorozat bizonyos eseményeket, mint a függelékek.

A látvány is érdemel néhány mondatnyi említést. Elképesztőnek találom a megelevenedő másodkori Középföldét: Númenor, Lindon és a törp tárnák csodaszépek. Kicsit sajnáltam, hogy a törpasszonyoknak nincs szakálluk, és először furcsálltam a tündék frizuráit is, de hiába lapoztam fel a könyveket, tulajdonképpen nincs erre vonatkozó egyértelmű és egységes információ Tolkientól. A jelmezekhez nem értek egyáltalán, viszont a közelharc jeleneteknél néhol sajnos nem az ellenfelet, hanem egymás kardját támadják, ami nekem szívfájdalom. Láttunk azért korrekt harcjeleneteket is.

Összességében világépítésben nagyon jó a sorozat. Lehet, hogy elszoktunk tőle, de egy több évados sorozat esetén lassan, fokozatosan kell felépíteni a világot, apránként megismerni az elemeket. Ez itt teljesült, bár az események sorrendjével kapcsolatban nekem is feltűnt az eltérés, például a három ékkő és a hozzájuk tartozó Gyűrűk elkészülése időben megfordult, valamint a Gyűrűk kovácsolása, a próbálgatások elmaradtak.

Végeredményben számomra az eltéréseknek sok hordereje nincs a lore szempontjából, nem tartom ellentétesnek őket azzal a világgal, amit Tolkien megálmodott nekünk.

FIZETŐS SÉTA MORDORBA

The Conqueror: The Lord of the Rings Virtual Challenges

Írta: Selmeczi Szonja (Níniel-Nienor)

Az MTT Facebook-csoportjában hallottam először a The Conqueror: The Lord of the Rings virtuális kihívásról. Az ötlet pofonegyszerű: mérd a sporttevékenységeidet a saját sportappodban, szinkronizáld a The Conqueror alkalmazásával, és így egy térképen követheted, hol tartasz éppen Középföldén Frodoék útvonalán. A The Conqueror virtuális kihívásokra specializálódott, A Gyűrűk Ura csak egy a sok közül: be lehet járni a Grand Canyont, a Nagy Falat, a Húsvét-szigetet, a Mount Everestet és a világ más ikonikus helyszíneit is.

A 45 eurós részvételi díj befizetése és az applikáció letöltése után elérhetővé válik az útvonalkövetés. A virtuális térképen látszik, hol járunk a teljesítéssel, és időnként virtuális képeslapokat és animációkat nézhetünk meg. Ezek filmes idézetek és képek, az egész kihívás egyértelműen a filmekre támaszkodik. Maga az app könnyen kezelhető, de nem működik tökéletesen; több alkalommal is bezárta magát használat közben.

Kép: képernyőkép az alkalmazásból A regisztrációt követően a The Conqueror Facebook-csoportjába is be lehet lépni, ahol a résztvevők megoszthatják egymással az elért eredményeiket.

A LotR virtuális kihívás 5 részből áll (The Shire, The Fellowship, Mines of Moria, The Eye of Sauron, Mordor), és ezeket csak egymás után lehet teljesíteni. Az első a The Shire (A Megye), ami Zsáklakból indul és Brúig tart. A táv 233,4 km vagy 145 mérföld – látszik, hogy inkább arra törekedtek a készítők, hogy mérföldben legyen kerek a szám. A teljesítésére szánt időt egyénileg lehet beállítani, és menet közben is lehet változtatni, de maximum 18 hónap áll rendelkezésre. Én 12 hetet állítottam be, mert biztosra akartam menni, hogy nem futok ki az időből. A sportapp szinkronizálásakor ki kell választani, milyen tevékenységek számítsanak bele a teljesítésbe. Mivel mindent kiválasztottam, amit csak lehetett, így még a napi lépések száma is növelte a megtett távot: ennek eredményeként 41 nap alatt eljutottam a Megye határára túlra. Ha valaki komolyabban veszi, és csak egyfajta sporttevékenységet állít be, úgy tényleg nehéz lehet a kihívás, én a magam részéről így nagyon egyszerűnek éreztem.

A kilométerek gyűjtögetése előtt ki lehet választani egy környezetvédelmi célt is, és minden 20% teljesítése után a The Conqueror támogatja az ezzel foglalkozó szervezeteket: az Eden Reforestation Projects keretein belül egy fát ültetnek el, vagy a Plastic Bank tengerparti szemétszedő akcióinak anyagi támogatásával 10 darab műanyag flakon tengerbe jutását akadályozzák meg a teljesítő nevében. Én a fáültetést választottam, és bár voltak kétségeim, kis utánajárással megtaláltam a szervezet honlapját, ahol rendszeresen beszámolnak az aktuális akcióikról. További megnyugvást ad, hogy a Charity Navigator nevű, egyesült államokbeli jótékonyági szervezeteket értékelő nonprofit szervezet szerint is megbízhatóak: eszerint a bevételeik 95%-át fordítják a tényleges célra, és csupán 5%-ból fedezik az adminisztratív költségeiket.

A sikeres teljesítés után virtuális oklevelet kaptam e-mailben, és pár hét múlva megérkezett az érem is, ami tényleg nagyon menő: egy kinyitható boríték, benne az Egy Gyűrűvel.

Ha nem is olyan nagy durranás, de rossznak sem nevezném ezt a virtuális kihívást: jó móka, mozgásra motivál, bármiikor lehet vele haladni, lehet közben másokkal beszélgetni, és izgalmas volt figyelni, hol járok éppen Középföldén. Van azonban valami, amiről muszáj említést tenni: jó lenne ez az egész koncepció, ha nem egy korábbi, teljesen ingyenes alkalmazás utánzata lenne. A Walk to Mordor nevű app pontosan ugyanezt az élményt nyújtotta: térképen lehetett követni a haladást Mordor felé, közben idézetek és képek jelentek meg a helyszíneknél. 2021 októberében azonban a Middle-earth Enterprises töröltette az app store-okból, majd 2022 áprilisában a The Conqueror elindította a LotR kihívást. Szerzői jogi szempontból teljesen érthető, hogy a Walk to Mordor nem volt egy hosszú életű alkalmazás, mégis mindig sajnálatos, amikor egy lelkes, közösségépítő rajongói kezdeményezés helyét átveszi egy profitorientált cég terméke.

Fotó: Selmeczi Szonja (Níniel-Nienor)

AZ ÍGÉRET

Az Eorl útja tábor emlékére

Írta: Tóth Gergely (Alyr)

Az Aranycsarnok falai ismerős, enyhén füstös illatot árasztottak, amikor Éowyn leült a fal mellé állított alacsony padra. A lenyugvó nap fénye besütött az ablakokon, új tüzet adva a zászlók és falikárpitok színének. Az aranyfényben mintha táncoltak volna a színes anyagokba hímzett lovak.

A csarnok estére készült, halkán beszélgető szolgálk hoztak fát, és élesztették fel a tüzet a központi tűzhelyen, felsöpörték az előteret, és nekiláttak a vacsora készítésének. Máskor, amikor a király is itthon volt, persze nem itt főztek, de kevés embernek ez az egy tűz is elég volt. Éowyn csendesen ült, és figyelte a sürgölődést.

A szolgálók a vacsora sütése közben valamilyen szarvast emlegettek és a királyt, de nem egészen hallotta, miről is van szó. Nem igazán figyelt, élvezte, hogy megfélemlítették róla, ahogy a csarnok szélén ült az árnyékban, és egyszerre rátört az otthonosság érzése. Amikor megérkeztek Faramirral, mindenki kínálgatta valamivel, vagy ajándékot hoztak, és az ismerős épületek és emberek ellenére semmiel sem érezte otthonosabban magát, mint Gondor valamely távoli tartományában, ahova udvariasságból látogattak. Talán azzal a különbséggel, hogy itt senki nem próbálta meggyilkolni őket a sötétség elkeseredett hívei közül.

Mordor bukása után ugyanis nem az orkokkal gyűlt meg leginkább a bajuk, bár volt, aki elmenekült közülük, és harcolni akart, de a Fekete Torony akarata nélkül céltalan lett az életük, és hamarosan mind feladták. „Mintha a napot vennéd el a virágoktól” – mondta rájuk a férje. Először ki akarta nevetni ezért, de látta az arcán azt a komolyságot és halvány bánatot, ami akkor jelent meg, ha olyannal találkozott, ami lassan végleg eltűnik a világból. Csak elmosolyodott, és azt válaszolta: „nem minden virágért kár”.

Az emberek viszont nem adták fel. Sok család a Homályt szolgálta már Númenor éveiben is, és hűségük most elkeseredettségbe fordult. A háború utáni első években Éowyn még a párnája alá is tört rejtett, olyan sokszor törtek az életükre. Még most is gyakran hordta, pedig a király békéje évtizedek óta tartott, és a Fehér Fa fényében a Sötét Úr árnyéka is emlékké fakult. Meduseldben azonban nem hordott fegyvert. Érkezésétől tudta, és mire a vacsora elkészült, már érezte is, hogy otthon van, az övéi között, akikhez ezernyi szál fűzi és fogja fűzni örökké. Gyerekkora nyelvét beszéltek, és gyerekkora ételeit főzték a királyi csarnok soha ki nem hunyó tűzén.

Faramir csak jóval napnyugta után érkezett vissza, egészen addig a várost járta Elboronnal és a hozzájuk csatlakozó gyerekekkel, és könyvtárnak való helyet keresett. Nem tudott belenyugodni, hogy egész Edorasban nemhogy

könyvtár, de talán még egy darab könyv sincs, és azonnal nekilátott, hogy ezen változtasson. Késő estig beszélgettek róla, hogy vajon Éomer mit fog szólni a dologhoz, és már régen ragyogtak a csillagok, mire aludni tértek.

Patadobogásra ébredt. Elsőre – álmában – arra gondolt, hogy Éomer tért haza a küldetéséből, ám ahogy felébredt, már tudta, hogy ez nem egy ló patája. Valami kisebb, könnyebb és patkolatlan állat vágatott odakint, talán egy őz. Meglehetősen szokatlannak találta, hogy erdei vadak vágassanak a város utcáin, így hát felkelt, hogy utánanézzon.

Edoras utcáit nehéz köd ülte meg, talán a mezők leheltek, talán a hegyekből szivárgott alá. A patákat a csarnok felől hallotta, úgyhogy arra vette az irányt. A házak sötétek és csendesek voltak, az utcák kihaltak. A dombon a ködtengerből kimagaslott az Aranycsarnok, tetejét a holdfény festette ezüstösre, ablakain a tűz pislákolása szűrődött ki. Alatta a tejfehér köd terjeszkedett mindenfelé.

A domb aljába érve egy örbe ütközött, aki a lándzsáját markolva bámult a semmibe, háttal a csarnoknak.

– Ne menjen oda, úrnóm – szólította meg a férfi. Furcsán remegett a hangja, Éowyn csak közvetlenül mellé lépve látta, hogy reszket a félelemtől.

– Mi történt itt?

– Visszatért. Ne menjen oda, majd holnap... a fényben majd elmondjuk... annyira reméltük, hogy békén hagy, amíg...

– Kicsoda tért vissza?

– Ne... Nem szabad, ne olyan hangosan, kérem, majd holnap, kérem...

Éowyn végignézett rajta, látta, hogy csak a lándzsába kapaszkodva képes állva maradni, így azt nála hagyta. Továbbbsietett az Aranycsarnok felé, kezében a katona törével.

Ahogy a lépcső tövébe ért, szélroham támadt. Hallotta, hogy kicsapódik az ajtó, és látta, hogy a csarnokban kialszik a tűz. Csönd és sötétség borult a városra.

A kapu valóban nyitva volt, odabent az ablakokon besütő holdfény hősín lándzsákként vágott a sötétségbe. A megvilágított zászlók mintáin mintha rettegve ágaskodtak volna a színes anyagokba hímzett lovak. Valaki ült az Aranycsarnok trónján.

Elöntötte a harag: valaki bitorolni meri a bátyja trónját, és éjszaka lopakodva foglalja el, mint egy tolvaj. Ám ahogy a tört markolva közelebb lépett, valami mást is érzett. Valamit, amit évek óta, azóta a tavaszi nap óta nem érzett, amikor Pelennor mezejére értek. Mintha kívülről jött volna, mintha minden lélegzettel többet és többet szívott volna magába, lassan beette

Kép: Horváth Boglárka Szilvia (Míriel Eryndis) [TLV 2020/2021]

magát a csontjaiba, és lelassította a lépteit. A haragot lassan a félelem ezernyi sötét szála járta át, és elsorvasztotta, és mire a tűzhelyhez ért, már csak csendes dac maradt a helyén. De nem hiába volt az, aki. Nem hátrált meg, fölvetett fejjel, csendő hangon szólította meg az árnyékokba burkolózó alakot.

– Hogy merészeled bitorolni Lovasvég trónját?

Az idegen mintha csak most figyelt volna fel rá. Ahogy felemelte a fejét, szél söpört végig a csarnokon, meglebentve a zászlókat. Ahogy Éowynra nézett, szemei fakó fénnel felcsillantak.

– Bitorolni? Én nem bitorlom. Visszatértem.

A nő megborzongott a hang hallatán, ami kongó volt és élettelen. Az alak lassan felállt a trónról. Hatalmasnak tűnt, és ahogy a holdfénybe lépett, látszott, hogy agancsokat visel a fején. Ám egész alakja áttetsző volt, mintha félig egy másik világ része volna.

– A Szarvaskirály. Téged emlegettek hát – mondta Éowyn. Remélte, hogy nem hallatszik a hangján a rettegés. Minden lépéssel, amit a másik felé tett, erősödött benne a késztetés, hogy elrohanjon, de mozdulni sem tudott.

A másik megállt közvetlenül előtte.

– Az Aranycsarnok királya vagyok atyám jogán és a saját jogomon. Hajts fejet, és szolgálj!

Éowyn összerándult. Kis híján térdre borult. Esendőnek és aprónak érezte magát, gyengének és védtelennek, és érezte a másik iszonyatos hatalmát, amit ki tudja hogyan szívott magába a Holtak Ösvényének sötét népétől. Ám ezzel egyidőben egy másik gondolat is gyökeret vert a szívében. Halványan pislákol, szinte észrevehetetlenül, de egyre erősödött. Az a bátorság volt, ami ősei vérében lángolt, amikor az ősi csillagok alatt hadba indultak a tündék kürtjélére a sötétség tengernyi serege ellen, az a bátorság, amivel sárkányok ellen harcoltak, ami átsegítette őket a Homályon egy új hazába, és az a bátorság, ami most rég eltemetett

sötét emlékei között tört utat egy régi-régi napról, amikor Rohan királya elesett, és ő szembenézett a Félelemmel.

– Ez a trón már nem a tiéd, Baldor – mondta halkan. A Szarvaskirály közelebb lépett, de a másik nem hátrált meg.

– Szolgálj! – kiáltotta a szellem. – Szolgáljatok mind, és féljetek!

– Te meghaltál – válaszolta Éowyn. Mostanra elmúlt a félelme.

– Nem! Visszatértem! Az én népem lesz a legerősebb, és elfoglaljuk az öntelt kövesföldiek országát is! – az agancsos szavai egyre erőteljesebbek lettek.

– Mivé tették téged, ó ősatyáim őse, mivé lett lelked a Homályban? – kérdezte Rohan Fehér Asszonya.

– Erőssé lett! Gyenge voltam és bolond, de most, most eljött az időm – a szellem szavaiban mintha kétség bujkált volna. Éowyn meghallotta, és megértette mindazt a szenvedést, amit a másik érzett az évszázadok alatt.

– Erőd a félelemből fakad, és lásd, én nem félek tőled.

A másik előrelépett, és felé sújtott, de keze meg sem karcolta, átfutott rajta, mint egy könnyű, hűvös szellő. Baldor szelleme kétségbeesetten hátratántorodott. Éowyn ekkor ugyanazt a sajnálatot érezte, amit Faramir a sötétség szolgálói iránt érzett uruk pusztulása után. Mindaz, ami a másíknak erőt adott ennyi éven át, az egyetlen picit kapaszkodó, ami a lelkét még a világhoz kötötte a sötétség óceánján, a visszatérés ígérete, szertefoszlott.

– Menj, amíg mehetsz, herceg – mondta. – Találj békét, találd meg őseink útját a csillagösvényen.

Azzal megfordult, és elindult, hogy megkeresse az őrt, akinek elvitte a törét. Mire az ajtóból visszanézett, a terem üres volt, a homálynak és félelemnek nyoma sem maradt. Az Aranycsarnokban ezután sosem aludt ki a tűz.

Vadászok mesélik néha, sötét, téli éjszakákon a történetet a holdfényben felbukkanó ezüst szarvasról, ami sosem áll meg, sohasem pihen, és mindenkit elveszejt, aki üldözőbe veszi. Szakadékba vagy mocsárba csalja a legbátrabbakat is, ahonnan emberfia soha ki nem keveredik, vagy olyan sötét rengetegbe, ami örökre elnyeli a jajkiáltásaikat. Lehetsz nagy vitéz száz hajtóval, mondják, vagy csak magányos vadász – ha meglátod, jobban teszed, ha kitérsz az útjából. Hogy hová nyargal mindig oly kétségbeesve, mit keres annyira az erdőkben, senki sem tudja.

„Mese ez csupán”, mondják, amikor látják, hogy félelemmel nézel a sötét ablakok felé, „nincs semmiféle félelmetes szarvas, aki a vadászokra vadászik”. De amikor úgy gondolják, hogy nem látod, megrakják a tüzet, és ellenőrzik az ajtót, hogy kizárják a jeges téli éjszakát és a félelmet, ami a csillagok alatt jár.

A TÁRKONYOS PÖRKÖLT

Írta: Jóba Kati

[Tolkien Tábor 2022 – Írórend]

Hejj, ismét egy jó kupa sörért tértünk be a Pajkos Póniba – hiszen Üregi urammal együtt erre készültünk már jó ideje, mert már alig emlékszünk, mikor ittunk egy jót, hisz van annak vagy négy órája is! A fogadóban a szokásos jó meleg és zsvajj fogadott, a pipák füstjébe a jól ismert pörkölt illata vegyült. Hmm, ha jól érzem, ma egy kis tárkonyt is tettek bele. Kikértük a sört az italtól ragadósan nedves pultnál, majd letelepedtünk a kedvenc helyünkre, a pulthoz legközelebbi asztalhoz, ahonnan épp akkor állt fel pár fura magas köpenyes alak – bár itt mindig mindenki fura, ad is beszélgetni valót nekünk rendszeren Üregi pajtásommal.

A harmadik kupánál – vagy a negyedik volt, nem, a harmadik, mert a másodikat Libatop fizette, vagy a harmadikat fizette ő és a negyediket ittuk épp, eh, egye hernyó, mindegy is, szóval épp ittunk, meg a pörköltet ettük – a második tállal, azt hiszem, és valóban tettek bele most tárkonyt is – naszóval, épp a negyedik kupa sörnél tartottunk pörkölttel,

mikoron a fogadós pár megyei hobbitot mutatott be. Hejj, de örültünk nekik, volt is miért inni egy ötödik kupa sört, hogy legyen mivel koccintani velük. Aztán már a hetedik sörnél tartottunk, miközben az egyik megyei hobbittal daloltunk egy vidám nótát egy fogadóról, és közben meg újabb pörköltöt hoztak az asztalhoz – ebben is volt elég tárkony. Kihasználtam, míg az asztalnál énekeltek, hisz addig sem tudnak enni, gyorsan mertem még azon frissiben a pörköltből. Aztán hirtelen csend lett.

– Jó van, jó van, visszateszek akkor belőle, azt hittem, nem esztek már többet – mondtam meglepődötten felpillantva a pörköltös lábosból, mert nem gondoltam, hogy ennyire ellenükre van, hogy háromszor is merek belőle, de megnyugodva láttam, hogy nem engem néznek, hanem az üres padlót. Több se kellett nekem, míg nem néztek felém, mertem egy negyedik merőkanállal is, mit nekem dal egy fogadóról, ha van tárkonyos pörkölt!

MAHAL

Írta: Alulfizetett Mordori Határőrök

[TLV 2022/2023]

Ó hallgass meg, rettentő Mahal, ím, ki a földnek
Mélyén életet adtál, hét törp ősatya révén
Gazdag népünknek! Hegyeket kőből ki emeltesd
S bányáinkban érceket ültetted be a sziklák
Szűk repedései közt elrejtve, a bányászt várván.
Add, hogy kézben a csákány s véső célba találjon,
Dús aranyérrel áldd meg a csarnok nagy fejedelmét!
Növeszd szakállunk oly hosszúra mint a te láncod
Angainor s szívünk tüze izzon mint a te kohód
Haragod minket Sauron s Sarumannal betegített,
Gyűrűink veszték tűzben vagy az ellenségtől,
De mindig kiálltál értünk Melkor ur ellen
Ó magadat nem féltvén a merész tenyereddel
Szent pörölyöddel oltalmazdál minket a rossztól
Tarts távol fiaidtól sárkányt balrogot orkot
S minden gazt ki a kincsünket kapzsin maga bírná
Sújtson rájuk nagy kalapácsod ősi haraggal!

Kép: Anonim Aranyfüggők [TLV 2022/2023]

TÖRPSZÍV

Írta: Dancsok Lilla

[Mese- és novellairó pályázat 2020 – Mese 2. helyezett]

– Ingrid, ne nyúlj hozzá!

Balora az emberlány kezére csapott vaskos ujjával; Ingrid nevetve-felháborodva nézett farkasszemet a törplánnyal.

– Mégis miért ne? Ez nem lehet igazi, ne legyél buta!

– Te ne legyél buta! – sziszegte Balora, önérzetesen megigazgatva fémgöngyökkel ékes szakállát. – Én már csak jobban értem a dolgomat.

– Ó, igen? És mi lenne az a dolog? – kérdezte Ingrid, nevetségesen felfújva kipirult arcát. Közben felállt, mert a térde sajgott Erebor szikláinak hideg göröngyeitől. Leporolta kavicsporos kezét, és végignézett Suhatag harangtornyain a magasból. Megnézte magának a házukat, a kis piros tetőt, a téren szaladgáló megannyi árust és vevőt.

– Hogy agyoncsapjak akármit, aminek bármi köze lehetne egy sárkányhoz – morogta zsémbesen a törplány, maga is feltápáskodva a földről. – Márpedig az a valami egy sárkánytojás.

– Egy nem igazi sárkánytojás.

– Nem tudsz te semmit, kis emberke!

– Már nyolcéves vagyok!

– Akkor nyolc évéd bölcsességével merd kijelenteni, hogy nincs igazam! – vágta széles csípőjére a kezét a törp, de azért mosoly bujkált a szája szegletében.

A kislány nevetett, ahogyan szembefordult barátnőjével. – Én bizony ki merem! – öltötte rá a nyelvét. Balora sóhajtva felnevetett, amihez Ingrid vidám kacagása társult, ám mindkettejük torkára ráfagyott a nevetés, amikor a földön heverő, határozottan tojás formájú valami megmoccant a földön.

– Hátra! – lökte Ingrid elé a kezét a törp, de az emberlány kíváncsian próbált meg a törp alacsony válla felett átpislogni a tojásra. Amikor azonban Balora egy széles pengéjű tört rántott elő a szoknyája fodrából, Ingrid nagyot nyelve hátrált.

– Balora... – hebegte a kislány, miközben nézte, ahogyan a törplány lassú, kimért mozdulatokkal a tojás fölé állt, majd nagy terpeszben, döfésre emelt kézzel méregette azt. – Ugye, nem öled meg?

– Dehogynem! Ne, ne, Ingrid!

A kislány térdre vetette magát, és a tojás fölé kuporodott, Balora az utolsó pillanatban állította meg törét a levegőben. A törp homlokán legördült egy izzadtságcsepp, ahogyan a tör alatt reszkető kislányra bámult.

– Ingrid, ilyet ne merészelj csinálni, soha többet. – A kislány olyan hevesen bólogatott, hogy a copfja a földet

seperte, mégsem egyenesedett ki, egyre csak a tojás felé nyújtotta kezét. – Állj fel, engedj oda.

– Nem.

– Ingrid!

– Nem!

– In... – A tojás ismét megmoccant, a héj megrepedt, és a repedés hosszan szaladt végig rajta. Ingrid addig helyezkedett, amíg teljesen el nem takarta a törplány elől a szerzeményét.

A héj levált, és egy aprócska fej dugta ki magát a keletkezett résen. A vörös-arany szemek először Ingridre szegeződtek; intelligens fény csillogott bennük, mintha csak Ingridben felismerne valakit.

– Balora, rám nézett... – suttozta Ingrid, ahogyan megbabonázva figyelte a kis lény első mozdulatait.

– Durin szakállára – motyogta Balora, ügyesen megpörgetve a kezében szorongatott tört. Odasétált a kislány mögé, hogy ránézhesen az éppen szárnyát bontogató sárkányra. Az újszülött a szárnyaira pislogott, próbaképpen megrázta őket. Felrepülni még nem tudott velük; két nyelve kilógott fogazott állkapcsából, ahogyan erőlködött. Balora legnagyobb megrökönyödésére Ingrid elragadtatottan felsikoltott.

– Nézd, milyen ügyes! – lelkesedett, de azért a száján kívül más testrészét nem merte mozgatni a lény jelenlétében.

– Milyen ügyesen leharapja majd az ujjad! – morogta sötéten a törplány. A kislány nagy szemekkel nézett rá, egy pillanatra megfélelkezve a sárkányról a lábánál.

Most odaférhetett volna a védtelen lényhez, le tudott volna sújtani rá; de akkor a sárkány ráemelte átható, vörös-arany szemét, és Balora keze megakadt a mozdulat során. A töre kifordult a kezéből.

– Hogy Durin veszte csapná agyon! – mormogta Ingrid vett egy nagy levegőt, és kinyújtotta a sárkány felé a kezét. Ugyan Balora mérget vett volna rá, hogy a lény azonnal nekiront a kislánynak, de az csak megszaglászta a felé nyújtott kezét, majd ismét az emberlányra emelte okos tekintetét.

– Glara lesz a neve – jelentette ki a kislány mély meggyőződéssel. A sárkány torokhangon felmordult, mintha csak beleegyezését adta volna a névhez, amit kapott. – Most már neve van, nem bánthatod. A név megvédi őt tőled.

És Balora azon kapta magát, hogy szokatlan lágyással azt dörmögi: – Hogy Durin vinne Mandos csarnokába, Glara.

Ingrid összetakolt egy kőmonstrumot a kissárány köré; leveleket, bogarakat meg vizet cipelt fel hozzá, és éppen előtte ücsörgött törökülésben, halkan gügyögve hozzá.

– Egy egész várat építettél az újdonsült hercegednek – jegyezte meg Balora, miközben leernyőzte szemét a lebukó Nap sugarai ellen.

– Glara lány – jelentette ki szilárd hittel, egy pillanatra elfordulva a sáránytól.

– Haza kellene vigyelek, ha lány a kis ördög, ha nem. Anyukád nem lesz boldog, ha elkésel vacsoráról. És szeretem te sem.

A kislány elgondolkodva vakarta meg a fejét. – Nem, valóban nem. De mit csináljak veled? – mutatott a kissárányra, aki éppen a bogarakat szagolgatta. Egészen jámbornak tűnt, pedig akkora volt, mint a lány egész karja. – Hazavigyem?

– Meg ne próbáld! – figyelmeztette a törp élesen. Az elszomorodó arcot látva egy kicsit finomabban hozzáfűzte: – Glara szereti a hegyi levegőt. Ha leviszed innen, rosszkedve lesz. Azt te sem akarod, ugye?

Ingrid csak rázta a fejét, mint aki abba se akarja hagyni.

– Na, látod. Menjünk haza. Holnap pedig megint felhozlak ide, rendben?

A lány bólogatott.

– És anyukádnak egy szót se!

Balora felsettenkedett az éjszaka közepén.

Erebor lejtőin csak úgy fütyült a szél ezen az estén, a fák hangosan recsegve engedelmeskedtek a szél erejének, földig hajolva hatalma alatt. A Hold fénye szépen megvilágította Glara kőotthonát, és Balora már messziről látta az óvatos füstfellegeket az ég felé szállni. Ezek szerint a kissárány tüze ébredezőben van.

Addig kell elpusztítani, amíg még lehet.

Balora igyekezett olyan halkán megközelíteni az erődöt, amennyire csak törpségétől telt. Hatalmas, nehézkes kardján megvillant a holdfény, bágyatagon tükröződött a pengén. Balora remélte, hogy ez a kis fény nem ébreszti fel idő előtt a lényt.

Balora, amint kellő távolságra megközelítette a kőépítményt, vett egy mély levegőt, és ugrott. Kardját előreszegezte, és eldöntötte magában, hogy egy pillanatra sem fog elgondolkodni, nem hagyja magát eltántorítani. El fogja pusztítani a lényt, amelynek felmenői évezredek óta pusztították az ő népét, akiktől alig tudták visszaszerezni Erebor hegyét a harmadkorban. Balora lesz a negyedkor utolsó sárányölője, és atyái büszkén néznek majd le rá a Csarnokokból.

Balora döfött, csakhogy kardja a pusztalevegőt érte.

A sárány nem volt sehol.

– Durin szakállára! – kiáltott fel a törplány. Behajolt a kuckóba, és végighúzta ujjait a perzselt kövön. Még érezte a melegét.

Akkor a sáránynak a közelben kellett lennie. Kiszéledt, és akkor látta meg, hogy füstoszlop kanyarog az égre. Balora olyan sebesen szedte rövid lábait, amilyen sebesen csak tudta, hogy elérje a forrását, és mikor nehezen fújta odaért, elképedve szúrta ki Ingrid sziluettjét a füstben.

A lány sértetlennek tűnt.

– Eltűnt, Balora – Ingrid a törp szemébe nézett, bűntudat ragyogott a szemében. – Egy perce a karomban fogtam, amikor egyszerre csak elkezdett füstöt köhögni. Annyira csípte a szemem a füst, hogy nem tudtam nyitva tartani, és... elejtettem. Nem akartam. Ne haragudj.

Balora lassan kifújta az eddig benntartott levegőt.

– Meg kell keresni. Meg kell ölni. Ha a városra szabadul... Mégis mit gondoltál, miért hoztad ki, az éjszaka közepén? Mit akartál, hazavinni?

Ingrid szégyenkezve bólintott, aztán sírni kezdett. Balora összeszedte minden kedvességét.

– Semmi baj, Ingrid. Megpróbáljuk megkeresni, rendben?

A sárány azonban nyomtalanul eltűnt. Sem aznap éjjel, sem az elkövetkezendő éjjeleken nem jött Balora szemére az álom.

A hetek ugyan múltak, ám a sáránynak híre sem jött feléjük.

A törpszívról azonban nem tűnt el az árnyék. Még az orrában érezte a füstöt, hetekkel az eset után is; a keze idegesen markolta a kardja markolatát, akárhányszor Erebor kapuján kitétte a lábát. Mindig rettegett, hogy a sárány visszatér, és megbosszulja fajtája halálát, az emberek és törpök uralmát, a tündék pengéinek hideg érintését. Hogy elveszi a kincseket, és feldúlja a Hegymélyt, felzavarva azon ősök álmát, akik annak idején megvédték a Magányos Hegyet és környékét Smaug haragjától.

Balora baljós előérzettel kelt fel aznap reggel; ezzel magyarázta, hogy miért csúsztatott szinte öntudatlanul a csizmájába vadászkést, vagy hogy miért akasztotta a vállára a kardját a zsákja mellé. Ugyan senkinek sem volt újdonság törppengét látni egy kereskedő vállán, Balora mégis a zavartól zsémbesen vágott át Suhatag piacterén. Amint sikerült eladnia a portékáit – amire mindig is nagy volt az igény, tekintve, hogy Balora családja rendkívül tehetséges kovácsokat és játékkészítőket adott a városnak –, rosszkedvűen követve Ingridék háza felé vette az irányt.

Ingrid hosszú évek óta közel állt Balora szívéhez; egyszerre érezte lányának, felelősségének és barátnőjének a kis emberlányt, ezért örömmel vigyázott rá, taníttatta őt,

ha az édesanyjának dolga akadt. Mióta a sárkány elveszett, Balora a heti három látogatásból napi kettőt csinált.

Balora megállt a takaros ház előtt, és éppen emelte volna kezét, hogy kopogtasson, ám mégis inkább a kardmarkolat felé nyúlt.

Füstöt érzett. És amint egy törp füstöt szimatol, már a lángokat is látja maga előtt. Balora rohanást követte a füstszalagot, csakúgy, mint fél évvel ezelőtt, amikor a sárkány elveszett. A pajta ajtajában, ahonnan csak úgy dőlt a fehér gomolyag, harcra készen megtorpant.

Beszélgés hangjai szűrődtek ki a résnyire nyitva hagyott kapun.

– Jobb lesz, ha elmegyek, kicsi Ingrid – mély, nem emberi hang volt. – Nem maradhatok itt tovább. Előbb vagy utóbb észrevesznek, túl nagy vagyok, nem bujkálhatok örökké.

– Dehogynem, Glara! – jött a habozó felelet. – Még tudok neked enni hozni, habár egy kicsit... talán egy kicsit kevesebbet, de nem lenne gond...

– Így is rengeteget tettél értem. Itt az ideje, hogy a magam otthona után nézzek.

Balora nem állhatta tovább, berontott, előreszegezett karddal. – Ingrid, ugye nem esett bajod? – kérdezte a lányra nézve, vadul suhogtatva a kardját. A sárkány követte szemével a fémes körivet, amit az orra előtt leírt, és mélységes döbbenettel meredt a törplányra.

Glara, a sárkány nagyot nőtt az elmúlt fél év alatt, alig emlékeztetve arra a kis ártatlan teremtésre Erebor szikláinak hidegében. Vörös-arany pikkelyei egészségesen csillogtak, és a pajta felét kitöltötte testével. A farkát a hasa alá húzta, de az is hosszan tekergett a földön, sejtetve a sárkány valódi méreteit.

– Balora, ne bánts! – zokogott fel a kislány. Nevetségesen festett, ahogyan testét a hatalmas sárkány elé vetette, mintha az védelemre szorulna.

Balora egy pillanatra sem vette le a szemét a sárkányról, a kitátott pofájában sorakozó tüéles fogokról. Ám elbizonytalanodott, ahogyan látta, hogy a sárkány óvón fonta a kislány köré tüskékkel borított farkát. Egyáltalán nem úgy tűnt, mintha bántani akarná őt, vagy akár a kardját a mellkasára szegező Balorát.

– Kérlek, tedd el a kardodat – zengte Glara, okos szemével viszonzva Balora viszolygó pillantását. – Senkit se akarok bántani.

– Hogy kerül ő ide? – kérdezte Balora. Még mindig barátságatlanul méregette a sárkányt, ám a karját lejjebb engedte.

– Én neveltem – vallotta meg halkán a kislány. – Beszélni tanítottam, etettem. Nem volt hová mennie, és tudtam, hogy amíg nem tanul meg repülni, addig itt veszélyben van. Megölték volna! Te is megölted volna!

– Nem tagadom – bólintott rá Balora. – Mert a sárkányok pusztulást hoznak.

– Nekem semmiféle pusztítás nem áll szándékomban – jelentette ki határozottan a lény. – Emellett sokkal tartozom ennek a kislánynak. Több van már bennem az emberből, mint a sárkányból, Balora.

– A törp kényelmetlenül feszengett, ahogyan meghallotta a saját nevét a sárkány szájából, de a kardot szinte csak dísznek fogta a kezében. – Én már nem vagyok az, akinek lennem kellene, akinek teremtettek. Új kor ez a sárkányoknak; talán az utolsó. Talán én vagyok az utolsó. Ahogyan a régi kor elmúlik az újból, én is úgy tűnök el ebből a városból. Elvonulok a világtól, a civilizációtól.

– Honnan tudjam, hogy igazat mondasz? – kérdezte Balora, a régi ellenszenv feltámadó tüzével. A kard ismét a sárkány mellkasának szegeződött.

Glara közömbösen követte szemével a penge útját. – Nem bántottam senkit. Se a lányt, se téged. Hány alkalmam lett volna, mondd? – Balora nem felelt, a sárkány pedig nagy adag gőzt és füstöt fújt ki az orrán. – Elmegyek innen, mert az ittlétem veszélyezteti Ingridet.

– Ebben egyetértünk – morogta Balora. Eltette a kardját. – Menj el, most azonnal.

– De hát világos van! – mutatott Ingrid a kapu résén beáradó napfényre. – Még sohasem repült, és azonnal elövik, ha...

– Ha most nem megy ki, én magam ölöm meg! – vágta rá a törplány, bár kissé bizonytalanabban, mint szeretne volna. – Legyen ez a próbád, sárkány; ha ölsz, megölnék. Ha elrepülsz, túlész.

Glara meghajította kecses nyakát. – Ahogy akarod – felelte. Még rápillantott a kis Ingridre, aki szorongva viszonzta a pillantást. Aztán a sárkány kitört.

A kapu kiszakadt a helyéről. Balora bénultan nézte, ahogyan a sárkány kicammogott az útra, és, mint aki

Kép: Ruzan Shahnazaryan (HirilMor9) [TLV 2019/2020]

otthon érzi magát, a tér felé battyogott. Döngő léptekkel masírozott, hosszú farkával leütötte a környező falakról a vakolatot. Cserepek potyogtak az ablakokból, ahogyan szárnyak terültek szét a levegőben. Felharsant az első sikoly, és megkondultak a harangok.

Alig egy szempillantás alatt kitört a káosz. Mire Balora kinézett, addigra fejvesztve menekültek a környékbeliek, és hallani vélte az íjászok könnyű páncéljainak zörgését.

– Glara... – hebegte a kislány. – Azonnal ki kell mennünk! – kiáltotta, és olyan gyorsan kint termett, hogy a lassú törp nem győzte szedni a lábát, hogy ne veszítse őt szem elől.

A déli nap szikrát vetett Glara vörös és arany pikkelyein, és ahogyan újfent széttárta karmokban végződő szárnyait, védtelen hasát egy méltóságteljes bestia páncéljává fújta fel.

– Tüzet fog okádni! Hasalj! – kiáltották az íjászok, ám Glara csupán egy irdatlan füstfelhőt okádott a piactérre. Az emberek fuldokolva kiabáltak, lábak dobogtak egyre messzebb a helyszíntől. Ingrid kikerülte a menekülőket, Balora kifulladásra követte.

– Íjászok! Lőjetek! – harsant fel az utasítás, és nyilak szisszentek fel dühös egymásutánban. Glara üvöltött, habár közel sem olyan halálosan, mint ahogyan azt egészen fejlett külseje sugallta; még fiatal volt, a szárnyát is ügyetlenül használta, felborítva a standokat, ám egy métert sem tudva közben felemelkedni.

Ingridnek igaza volt. Még nem tudott repülni.

A nyilak nagy része lepattogott csillogó pikkelyeiről, de pár helyütt célba értek, és a sárkányt láthatóan bosszantotta a fájdalom. Újabb adag füst áradt a térre, és ebben a fullasztó ködben már az orra hegyét sem látta az ember.

Balora rémülten lihegve támaszkodott a térdére. Semmit sem látott, a nagy hangzavarban pedig már Ingrid kiáltásait se hallotta. A kislány biztosan kiabálhatott még, de az íjászok és harangok túlharsogták őt. A törplány maga elé emelt kézzel tapogatózott előre, miközben a füst egyre sűrűbb lett körülötte. Csak ebből sejtette, hogy közelít a lényhez.

Aztán mély hang hasított a levegőbe, és a füst úgy kavargott, akár egy viharfelhő. – Engedjétek, halandók! Engedjétek!

Vékony kislányhang felelt a bestiális parancsra. – Glara, siess!

– Íjászok, lőjétek! Lőjétek! – Újabb nyílzápor, és a sárkány immár házrengetően felüvöltött. Ismét megpróbált a levegőbe emelkedni, de egy-két szárnycsapást követően visszazuhant.

– Ne lőjenek, a barátom! – sipította a kislány. Balora szörnyen verítékezve követte a hangot, kezében megcsúszott

a kard. – Én neveltem fel, sosem bántana! Engedjék elmenni! Csak el akar menni, engedjék... Látják, senki sem sérült meg, csak adjanak neki teret...

A harangok versenyt zokogtak az emberek és törpök menekülő hadával, acéltalpak zörögtek az utcákon. Egy egész hadseregnyi felvértezett törp emelte a magasba fegyvereit, a pengék betegesen csillogtak az irdatlan füstben.

Balora meglátta a sárkány kecses testét a sűrű füstködben, közvetlenül az orra előtt; olyan hirtelen termett ott, hogy majdnem lefejelte a lény pikkelyes oldalát. Ingrid törekeny alakja is felsejlett a sárkány előtt, úgy tűnt, beszélgetnek. Glara azonban valahogyan meghallhatta Balora lépteinek zaját, mert odakapta a fejét és egy hosszú másodpercig farkaszemet nézett a törplánnyal.

Aztán Balora elfordult, és kardjával megállította az első bátor, odatévedt törpharcos bárdjának életét, amely egyenesen a sárkány szívét vette célba.

– Aztán Mordorig meg se állj, bestia! – vetette hátra Balora, amint a döbrent törppel összeakasztotta fegyverét.

Glara egy pillanatra megdermedt, aztán odabiccentett a törplánynak. Csapott egyet szárnyával, felborítva Balora támadóját, majd nehézkesen felemelkedett. A nagy test végigvitortlázott a háztetők felett, néha veszélyesen közel zuhanva a kéményekhez, majd ismét felemelkedve. A büszke lény röpte felkavarta a ködöt, elrejtette alakját a bámészkodók és harcosok elől. Az íjászok nyilai rendre célt tévesztettek, és a füstre való tekintettel nem is lőttek többé.

Mire kitisztult a levegő, Balora Ingrid vállán nyugtatta kezét. A lakók előmerészkedtek, és szorgosan seprtek, takarították az utcákat, az íjászok visszafutottak a falakra, tornyokba. Senki sem sérült meg, és jelentős kár sem keletkezett.

A sárkány nem hazudott.

– Köszönöm. – Ingrid csak ennyit mondott. Könny csillogott a szemében. Balora kesernyés mosollyal nyújtott felé egy zsebkendőt, de ő maga szótlánul kémlelte a horizontot. Ingrid kissé aggódalmasan folytatta: – Ne aggódj, senki sem látta, hogy segítettél Glarának.

– Csak az Atyáim – felelte Balora csendesen. – De azt hiszem, még talán nekik se lehetne kifogásuk a tetteim ellen.

Ingrid büszkén bólintott. – Megmutattad, milyen az igazi törpszív. Ádáz, ám ismeri és gyakorolja a könyörületet.

– Legyen az a törpszív inkább csak ádáz – nevetett fel Balora. Ingrid először nagyot bámult, majd maga is csatlakozott a nevetéshez.

TOLKIEN-KÖSZÖNTŐ

Írta: Kostyál Zsigmond (Sú)

[Köszöntővers-pályázat 2022 – 1. helyezett]

A Tolkien Society felhívását követve 2003. január 3. óta világszerte rengetegen mondanak köszöntőt „a Professzorra” a születésnapja estéjén. A Magyar Tolkien Társaság hagyományai szerint ezt a (Tolkien Napok zárásaként is elhangzó) köszöntőt húsz éven át azzal a verssel vezettük fel, amelyet Társaságunk első elnöke, Blahota Attila (Batti) írt. Felmerült azonban, hogy adhatnánk esélyt más költőknek is, így az Elnökség tavaly köszöntővers-pályázatot írt ki. Az alábbiakban olvasható az az alkotás, amely bár jóval túllépte a megadott terjedelmi korlátokat, győztesen került ki a versenyből. A zsűri és a szerző megegyezése alapján köszöntőversként egy jelentősen lerövidített változat szolgálhat majd, amelyet a Tolkien.hu portálon olvashattok.

Hwat! Hallga csak, hadd hangozzék
Régi korok rejtett kincsét
Dicső dalba álmodóról
Hálás szívből hősi ének!

Elfeledett események
Tenger tanát tudva tudta,
Mélyégeit megismerte,
Rejtelseit ránk regélte.

Harcolt ugyan – nem volt harcos.
Mesélt, mégsem volt mesélő.
Nyelvek nyitját fejtegette,
Világukból világ épült!

Régi idők ritka kincse,
Mondák, mesék hagyománya
Képzletén kerekedett
Középfölde mítoszává.

Fotó: Kálmán Dániel (Ben)

Nyár ragyogott nyílt mezőkön,
Derűs dombok dalra hívtak,
Tarka rétek táncre kértek
Hobbitok közt, a Megyében.

Magas hegyek zord karéján,
Vízesegek völgyzugában
Tündék könnyű lépte lebbent,
Gyógyír daluk, tudományuk.

Hegymély alatt harangoztak
Kalapáló törp-kovácsok,
Kincsük párját ritkította,
Sárkány, balrog dúlta népük.

Orkok undok söpredéke
Vérfarkasok vadonában,
Roppant romok rejtekéből
Rabolva járt, rontás rajtuk!

Bajnok urak, balsors-szülte
Konok, komor bús vitézek
Boszorkányúr borzalmain
Áthatolva bajra keltek.

Középfölde vadregényes,
Gyönyörű, szép világában
Magas és mély, rossz és jóság –
Annyi minden rád találhat!

Új és újabb rejtély rejlik
Ezernyi kis részletében!
Megmutatja, mennyi érték
Él teremtő képzetben!

Dicsérje dal hálaszóval
A bölcset, ki létrehozta!
Emeljük hát poharunkat,
Kiáltjuk: A Professzorra!

KÖMT

MITT PIAC

